

OKO Reporter o ratnim zločinima

Broj 4
Zima 2007

Одсек Кривичне Одбране
Odsjek Krivične Odbrane
CRIMINAL DEFENCE SECTION

Sadržaj

Novosti

Seminar OKO-a o UZP i KO	3
Seminar u organizaciji ABA/CEELI	4
Seminar MKCK na Jahorini	4

Članci i informacije

Udruženi zločinački poduhvat	6
Kriteriji za stavljanje na listu	11
Težina genocida	12

Izveštaji o predmetima

Sud BiH	18
Sud BiH, 11 <i>bis</i>	21
Kantonalni sud Mostar	25
Osnovni sud Brčko	26

Obavještenja

Program edukacije za 2007. godinu	28
-----------------------------------	----

Uredništvo:

Chris Engels, glavni i odgovorni urednik

Džanela Mršević, izvršni urednik

Uvod

Namjena Reportera je da omogući svim advokatima, koji su angažovani na predmetima ratnih zločina u BiH, pristup najnovijim informacijama koje su im potrebne iz cijele zemlje, regije i svijeta. Reporter sadrži pregled dešavanja pred sudovima u BiH, regiji i međunarodnim tribunalima. Reporter obuhvata pitanja međunarodnog humanitarnog prava kao i međunarodnog prava ljudskih prava budući da se primjenjuju u suđenjima za ratne zločine u BiH.

Ovaj broj Reportera sadrži sažetke važnih recentnih odluka donijetih na sudovima u BiH, te članke o udruženom zločinačkom poduhvatu i genocidu.

Nadam se da će vam ovaj broj Reportera biti koristan i očekujemo vaše prijedloge i sugestije za naredne brojeve.

Chris Engels

Glavni i odgovorni urednik

OKO Reporter o ratnim zločinima

Odsjek Krivične Odbrane (OKO)

Skenderija 15

71000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

oko@okobih.ba

www.okobih.ba

+387 33 560 260

Saradnici

Zahvaljujemo slijedećim stažistima i pripravnicima koji su za ovaj broj pripremili sažetke predmeta: Thomas Margueritte, Kornelis Kasper, Muhamed Čučak, Amel Kasapović, Šejla Haračić, Dženita Hadžo, Muhamed Mujakić, Ljilja Vergić i Sanja Đurđević

Podnošenje članaka

Članci o tekućim pitanjima i dešavanjima, kako u zemlji tako i inostranstvu u vezi sa pravnim propisima iz oblasti ratnih zločina su dobrodošli u Reporteru. Molimo kontaktirajte urednika.

Citiranje

OKO Reporter o ratnim zločinima može se citirati i to po godini, broju izdanja i stranici. Ova stranica u verziji na lokalnom jeziku je citirana kao (2007) 4 OKO RRZ 2, a ekvivalent na engleskom jeziku je (2007) 4 OKO WCR 2.

Fotografija

Na fotografiji je prikazana sudnica broj 7 Suda BiH.

Specijalistički seminar o UZP i komandnoj odgovornosti

Održan 20.10.2006. godine na Sudu BiH

Kao rezultat interesa koji su izrazili branioци koji su trenutno angažovani na predmetima pred Odjelom I za ratne zločine Suda BiH, Odsjek krivične odbrane (OKO) je organizovao i sazvao jednodnevni specijalistički seminar o komandnoj odgovornosti i udruženom zločinačkom poduhvatu. Sadašnja primjena ovih modaliteta odgovornosti u optužnicama koje je podiglo tužilaštvo zajedno sa odsustvom jurisprudencije pred sudovima u BiH, te značajnim potencijalima jurisprudencije pred *ad hoc* krivičnim tribunalima (na primjer, tužilac MKSJ tereti 65 lica za počinjenje udruženog zločinačkog poduhvata. Ovi slučajevi u Srbiji i Kosovu se odnose na: Milana Milutinovića, Nikolu Šainovića, Dragoljuba Ojdanića, Nebojšu Pavkovića, Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića, Sretena Lukića, Slobodana Miloševića, Vlajku Stojiljkovića, Vojislava Šešelja, Ramusha Haradinaja, Idriza Balaja, Lahija Brahimaja, Fatmira Limaja, Isaka Musliu, Haradina Bala; u Hrvatskoj na: Ivana Čermaka, Mladena Markača, Ante Gotovinu, Veselina Šljivčanina, Miroslava Radića, Mileta Mrkšića; u Bosni i Hercegovini na: Momira Nikolića, Željku Mejakića, Momčila Grubana, Dušana Fuštara, Predraga Banovića, Dušana Kneževića, Ratka Mladića, Radovana Karadžića, Momčila Krajišnika, Biljanu Plavšić, Radislava Krstića, Ljubišu Bearu, Vinka Pandurevića, Dragana Obrenovića, Ljubomira Borovčanina, Miroslava Deronjića, Darka Mrđu, Milomira Stakića, Momčila Perišića, Milana Babića, Milana Kovačevića, Milana Martića, Stojana Župljanina, Slobodana Dubočanina, Simu Drljaču, Momira Talića, Miću Stanišića, Savu Todovića, Mitra Raševića, Milorada Trbića, Zdravka Tolimira, Dragu Nikolića, Vujadina Popovića, Milana Gveru, Radivoja Miletića, Radoslava Brđanina, Dragana Jokića, Jadranka Prlića, Brunu Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića, Berislava Pušića) povećali su interesovanje za ove teme.

Naime, specifična priroda i kompleksnost krivičnih djela pred Odjelom I, zahtjevaju posebna razmatranja krivične odgovornosti iz razloga što se ova krivična djela obično sastoje od višestrukih krivičnih radnji, počinjena su od strane grupa pojedinaca i još važnije, odlikuju se sistematičnošću, što dodatno komplikuje ustanovljavanje pojedinačnog doprinosa počinilaca počinjavanju krivičnih djela.

Kako bi iznašli odgovor na ova pitanja, OKO je organizovao seminar za 20 branilaca trenutno angažovanih u odbrani u 11 slučajeva ratnih zločina pred Sudom BiH. Glavni predavač i govornik na seminaru je bila gđa Gillian Higgins, advokat iz Ujedinjenog Kraljevstva, stručnjak za međunarodno krivično pravo i bivši branilac po službenoj dužnosti Slobodana Miloševića.

U prijedodnevnom dijelu, učesnici su upoznati sa konceptom i glavnim odlikama udruženog zločinačkog poduhvata, jurisprudencijom Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju i primjenjivosti udruženog zločinačkog poduhvata u BiH. Poslijepodnevna predavanja su bila posvećena doktrini o komandnoj odgovornosti uključujući i prezentaciju o principima komandne odgovornosti, jurisprudenciji Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, primjenjivosti komandne odgovornosti na BiH i studiju slučaja. Za svo vrijeme trajanja seminara, bilo je ostavljeno dovoljno vremena za diskusiju učesnika.

Nakon pozitivne reakcije advokata, Odsjek krivične odbrane je odlučan u nastavljanju organizovanja događanja ove vrste.

U tom smislu, pozivamo branioce da nam pruže podršku u ovim naporima i da i dalje daju prijedloge tema koje ih zanimaju i koje su važne za odbranu u predmetima ratnih zločina.

ABA/CEELI seminar o ratnim zločinima

Odbrana u predmetima ratnih zločina u BiH, Hrvatskoj i Srbiji

U namjeri da advokatima iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije pruže mogućnost da razgovaraju o suštinskim pitanjima u oblasti ratnih zločina, ABA CEELI i OSCE ODIHR su organizovali dvodnevni seminar posvećen odbrani u predmetima ratnih zločina.

Seminar je otvoren izlaganjem Ivana Jovanovića, pravnog savjetnika za pitanja ratnih zločina pri Misiji OSCE u Srbiji, o međudržavnoj saradnji u postupcima za djela ratnih zločina između Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore – „Palički proces“. Pregled postupaka u predmetima ratnih zločina, uključujući postupke pred domaćim pravosuđem i pred MKSJ, učesnicima seminara izložio je Marinko Jurčević, Glavni tužilac BiH. Ostale teme o kojima se govorilo su bile pristup i prihvatljivost dokaza, pitanja nadležnosti, jednakost stranaka u postupku i o izgradnji kapaciteta. Seminar je završen prezentacijom Odsjeka krivične odbrane (OKO) u Uredu registrara Suda BiH, koju je izložila Jasmina Pjanić, pravnik u OKO-u. Učesnici iz Hrvatske i Srbije su bili u prilici da se upoznaju sa radom ove institucije i njenom ulogom u ostvarivanju najviših standarda odbrane u suđenjima za ratne zločine pred sudovima u BiH.

Pored aktivnosti u organizaciji seminara, ABA CEELI je objavila i nekoliko korisnih publikacija u vezi sa suđenjima za ratne zločine, uključujući i: Priručnik za advokate: Novi krivični zakoni BiH (novembar 2003), Praktični vodič za gonjenje ratnih zločina u BiH (decembar 2004) i publikaciju Ratni zločini u BiH – Pravomoćno završeni kazneni postupci u Bosni i Hercegovini 1992 – 2006 (novembar 2006), koja je objavljena u saradnji sa Udruženjem tužilaca/Udrugom tužitelja BiH kao saizdavačem. Ova zbirka presuda, sačinjena je kao faktografsko predstavljanje pravomoćno završenih kaznenih postupaka u BiH od 1992. do početka 2006. godine. Knjiga obuhvata izvode iz izabраниh postupaka iz Brčko Distrikta, Federacije BiH i Republike Srpske a sastavni dio knjige predstavlja i CD na kome se nalazi 2755 stranica cjelokupnih predmeta: optužnica, žalbi i presuda iz svih predmeta.

Seminar MKCK

Održan na Jahorini 03. i 04.11.2006. godine

Uvod

Međunarodni komitet crvenog krsta (MKCK) je 03. i 04.11.2006. godine organizovao seminar o međunarodnom humanitarnom pravu za pripravnike Suda Bosne i Hercegovine. Tako je rano ujutro 03.11.2006. godine oko trideset domaćih i međunarodnih pripravnika, među kojima i 8 uposlenika OKO-a, krenulo kroz snježne padavine do hotela Termag na Jahorini gdje je održan seminar.

Program

Kako bi se osiguralo da ne bude čisto teorijska vježba, seminar je podijeljen na predavanja o određenom broju tema nakon čega su uslijedile analize predmeta, kako bi se teorija primijenila u praksi.

Prije prve analize predmeta o pitanju lica zaštićenih prema međunarodnom humanitarnom pravu (MHP) održana su dva predavanja. Prvo je Neda Dojčinović, pravni savjetnik u MKCK, dala kratak pregled MHP sa glavnim osvrtom na djelokrug primjene i kvalifikaciju različitih situacija.

U tom cilju, na početku prezentacije data je definicija MHP i pregled razvoja MHP, te Ženevskih konvencija i njihovih dodatnih protokola. Nakon toga uslijedilo je pojašnjenje različitih vrsta sukoba (međunarodni, nemeđunarodni, internacionalizovani) i dosljedne primjene MHP.

Potom je uslijedilo predavanje o licima zaštićenim prema MHP koje je održao Richard Desgagné, regionalni pravni savjetnik za centralnu i jugoistočnu Evropu. Gospodin Desgagné pojasnio je četiri posebne kategorije zaštićenih lica (ranjeni, bolesni i brodolomnici; medicinsko osoblje; ratni zarobljenici i civili pod kontrolom neprijatelja) i Ženevske konvencije koje tim licima daju zaštitu.

Nakon ovih predavanja, analiza predmeta se odnosila na izmišljeni scenario u kojem su grupu zemalja u regionu većim dijelom činile tri nacionalne grupe. Kako su tenzije rasle u regionu, te zemlje su na kraju završile u različitim (ne)međunarodnim sukobima. Nakon toga trebalo je odgovoriti na pitanja koja se odnose na vrstu sukoba, status zarobljenih neprijateljskih boraca i postupanje prema njima u skladu sa MHP.

Poslije podne, seminar je nastavljen predavanjem o razlikama između MHP, prava ljudskih prava i Međunarodnog krivičnog prava koje je održao Paul Hardy, pravni savjetnik u Komisiji Evropske unije. Gospodin Hardy je istakao izvore, djelokrug primjene i mehanizme za implementaciju ovih oblasti prava. Potom je gđa Dojčinović detaljno obrazložila posljednje pitanje, naglašavajući posebne mehanizme za implementaciju MHP, pojašnjavajući obavezu poštivanja i osiguranja poštivanja međunarodnog prava, te obavezu suzbijanja i sprečavanja povreda MHP.

Posljednje poslijepodnevno predavanje održao je gospodin Desgagné i istakao osnovne principe vođenja neprijateljstava, tj. princip razlikovanja i princip proporcionalnosti. Sva pitanja o kojima je bilo riječi u toku diskusije, bila su predmet razmatranja u drugoj analizi predmeta.

Ponavljajući isti scenario kao i u prvoj analizi predmeta, sada se radilo o situaciji totalnog rata između strana što je pokrenulo pitanja o proporcionalnosti i vojnoj nuždi za izvršenje vazdušnih napada na osjetljive ciljeve, te zaštititi i evakuaciji djece, ranjenih i bolesnih.

Drugi dan seminara započeo je izlaganjem Michelle Jarvis iz Žalbenog odjela MKSJ o komandnoj odgovornosti i individualnoj krivičnoj odgovornosti. To je ujedno bila i tema treće i posljednje analize predmeta. Na osnovu optužnice koja se odnosi na događaje u BiH u toku rata i Prijedloga za odbijanje optužnice, učesnici su podijeljeni na odbranu i optužbu kako bi iznijeli argumente u vezi sa tri pitanja koja se odnose na podneseni prijedlog. Obje strane su potom morale da iznesu svoje argumente pred pretresnim vijećem koje su činili gđa Jarvis i gđin Hardy.

Seminar je završen izlaganjem Richard Desgagné o ulozi i praksi MKCK koji je pojasnio mandat i pravnu osnovu aktivnosti MKCK, te njegovu ulogu u procesuiranju ratnih zločina.

Udruženi zločinački poduhvat

Novi oblik krivične odgovornosti, članak Jasmine Pjanić, pravnice u OKO-u

Uvodne napomene

Savremeno međunarodno krivično pravo u posljednje vrijeme značajno se bavi pitanjem individualne odgovornosti pojedinaca za zločine masovnih razmjera. Imajući u vidu da ovakvi zločini obično podrazumijevaju značajno učešće većeg broja pojedinaca, utvrđivanje udjela odgovornosti svakog od njih od ključne je važnosti. Ovaj članak bavi se upravo udruženim zločinačkim poduhvatom kao novonastalom doktrinom odgovornosti koja igra središnju ulogu u utvrđivanju krivnje pred međunarodnim krivičnim sudovima, a koja bi mogla imati sličnu ulogu i u predmetima pred Sudom Bosne i Hercegovine.

Udruženi zločinački poduhvat (u daljem tekstu: UZP) je teorija odgovornosti koju su u najvećoj mjeri razradili tužitelji, branitelji i suci Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu: MKSJ). Premda UZP ima nekoliko modaliteta, suština svih je da tužilaštvo dokazuje: da je grupa ljudi imala zajednički plan, namjeru ili cilj da počinu zločin, da je optuženi na neki način učestvovao u tom planu i da je optuženi imao u namjeri ostvarenje cilja tog zajedničkog plana. Ako tužilaštvo uspije dokazati kumulativno postojanje ovih elemenata, optuženi može biti osuđen za sve počinjene zločine u okviru zajedničkog plana, kao i za sve zločine koje nije namjeravao, ali koji su bili predvidljiva posljedica zajedničkog plana.

Mada s jedne strane skorija praksa MKSJ-a pokazuje jaku sklonost primjeni ovog oblika individualne odgovornosti¹, čini se da u procesuiranju ratnih zločina domaći sudovi u velikoj mjeri kritikuju njegovo usvajanje i primjenu ocjenjujući ga dosta neodređenim, nejasnim, otvorenim za razna tumačenja i kao takvim predodređenim za razne zloupotrebe.

Postoje mnogi argumenti za i protiv UZP-a. Cilj ovog članka nije da se prednost daje bilo kojem od ovih argumenata, već da čitaocu pruži osnovne informacije o njegovim historijskim korijenima, ključnim elementima i modalitetima koje je razvila praksa MKSJ-a, kao i dilemama u vezi sa njegovom konkretnom primjenom.

Historijski razvoj udruženog zločinačkog poduhvata

Tokom njegovog kratkog formalnog postojanja², razni pravni forumi³ primijenili su ovaj oblik odgovornosti i svi oni dijele jedan značajan princip: svaki se oslanja – barem dijelom – na međunarodno krivično pravo kao izvor materijalnog prava. Dok suđenja pred domaćim sudovima takođe uključuju i optužbe koje se zasnivaju na domaćem krivičnom zakonodavstvu, svi glavni *ad hoc* tribunali bave se, u okviru svoje nadležnosti, zločinima i institutima koji vode porijeklo isključivo iz međunarodnog običajnog prava i posljedično iz njegovih kodifikacija.

Savremeno međunarodno krivično pravo je kompleksan korpus prava nastao iz krivične prakse kontinentalnih i anglosaksonskih pravnih sistema, pod snažnim utjecajem prava ljudskih prava i što je najvažnije, domaćih krivičnih zakonodavstava. Pri tom, domaća krivična zakonodavstva redovno polaze od individualnog počinjenja kažnjivog djela kao neophodnog preduslova za postojanje krivične odgovornosti, a nacionalni pravni sistemi ovaj princip definišu Ustavom, zakonima ili/ i sudskim odlukama. Slično tome, međunarodno krivično sudovanje naglašava ovaj princip individualne, lične vinsti nasuprot pojma kolektivne krivice i ponavlja da se «niko ne može smatrati krivično odgovorim za djela ili poduhvate u kojima nije bio lično angažovan ili na neki drugi način učestvovao (*nulla poena sine culpa*)³». S obzirom na ovaj zajednički princip, mnogi zastupaju stav da pojam zajedničkog cilja, koji je potvrđen u međunarodnom krivičnom pravu, ima svoju osnovu u mnogim nacionalnim sistemima⁴.

a) **Sudska praksa nakon II svjetskog rata:** Prvi pomen UZP-a u međunarodnom običajnom ratnom pravu potiče iz predmeta nakon II svjetskog rata, u kojima se ova doktrina koristila pod različitim nazivima (zajednički cilj) ili ponekad čak bez određenog naziva. U postratnom periodu, sudovi koje su uspostavile britanske i američke okupacione snage u Njemačkoj, primijenile su ovu doktrinu na suđenjima protiv njemačkih nacista. Italijanski Vrhovni sud primijenio je sličnu doktrinu na suđenjima italijanskim fašistima.

Posebno se može pomenuti predmet *Georg Otto Sandrock et al.* (takođe poznat kao «Suđenje Almelo»; *Almelo Trial*). U tom predmetu, britanski sud primjenjujući doktrinu «zajedničkog poduhvata», proglasio je trojicu Nijemca krivima, jer su ubili britanskog ratnog zarobljenika. U predmetu je dokazano da su sva trojica počinilaca imala namjeru da ubiju britanskog vojnika, iako je svaki od njih imao drugačiju ulogu u izvršenju. Stoga su svi oni bili saizvršiocu u zločinu ubistva.

Vjerovatno najpoznatiji italijanski i njemački predmeti nakon II svjetskog rata su tzv. predmeti «koncentracionih logora». Dva takva primjera su predmet «Koncentracionog logora Dahau» (*Dachau Concentration Camp*), po kojem je odlučivao američki sud i predmet «Belsen» (*Belsen*) po kojem je odlučivao britanski vojni sud. Oba suda su zasjedala u Njemačkoj. U ovim predmetima, optuženi su imali izvjestan položaj u upravnoj hijerarhiji

koncentracijskih logora i na osnovu toga proglašeni krivim po optužbama da su djelovali u izvršenju zajedničkog plana da se ubiju ili maltretiraju zarobljenici, i da su stoga počinili ratni zločini.

Na kraju, predmet koji prikazuje najbližu vezu sa suvremenim pojmom UZP-a je predmet «Linčovanje u Esenu» (*Essen Lynching*) (koji se takođe naziva i «Zapadni Esen»; *Essen West*), vođen pred britanskim vojnim sudom. U ovom predmetu, skupina Nijemaca je linčovala tri britanska ratna zarobljenika u gradu Esenu 13. decembra 1944. Sedam osoba (dva vojna lica i pet civila) optuženo je da su počinili ratni zločin jer su učestvovali u ubistvu tri ratna zarobljenika. Jedan od optuženih bio je i njemački kapetan, koji je tri britanska vazduhoplovca stavio pod pratnju jednog njemačkog vojnika, koji je trebao da ih odvede do jedinice Luftvafe radi saslušanja. Dok je pratnja sa zarobljenicima odlazila, kapetan je naredio pratnji da se ne suprotstavlja ako njemački civili, građani budu zlostavljali zarobljenike. Naređenje je pratnji dato glasno sa stepenica kasarne tako da je gomila, koja se okupila, mogla jasno da čuje i zna njeno značenje. Dok su zarobljenici sprovedeni jednom od glavnih ulica u Esenu, gomila oko njih je rasla, te je počela da ih udara i gađa štapovima i kamenjem. Naposljetku, kada su došli do mosta, vazduhoplovcima su bačeni preko njegove ograde; jedan od vazduhoplovaca poginuo je od pada; drugu dvojicu koji su preživjeli pad usmrtili su hici sa mosta i gomila koja ih je na smrt pretukla.

Petorica od sedam optuženih: njemački kapetan, vojnik koji je bio u pratnji vazduhoplovaca i tri civila «su proglašena krivim (za ubistvo) jer je svaki od njih na jedan ili drugi način učestvovao u maltretiranju koje je na kraju dovelo do smrti žrtava, mada nije tačno dokazano da je ijedan od optuženih pojedinačno pucao ili zadavao udarce koji su prouzrokovali smrt.»

Što se tiče predmeta UZP-a koji nisu u vezi sa II svjetskim ratom, Žalbeno vijeće MKSJ-a u predmetu Tadić u presudi je navelo brojne odluke italijanskih sudova od šezdesetih do devetdesetih godina, odluke Francuskog kasacionog suda od 1947 do 1984, kao i jurisprudenciju u Engleskoj, Velsu, Kanadi, SAD-u, Australiji i Zambiji.

b) **Međunarodni instrumenti:** Pored sudske prakse, pojam UZP-a definiraju i dva međunarodna pravna instrumenta. Oba instrumenta izražavaju pravni stav, tj. *opinio iuris* velikog broja država potpisnica i pokazuju da se njihova pravni stavovi, na posljetku i ne razlikuju u tolikoj mjeri. Uprkos odsustvu univerzalnog prihvatanja termina «udruženi zločinački poduhvat», oba pravna instrumenta konzistentna su sa mišljenjem da je to vrsta odgovornosti koja je čvrsto utemeljena u međunarodnom pravu i koja se razlikuje od pomaganja i podržavanja.

Međunarodna konvencija o suzbijanju terorističkih bombaških napada (koju je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Rezolucija 52/164, 15. decembra 1997.; *International Convention for the Suppression of Terrorist Bombing*) utvrđuje «zajednički zločinački cilj» kao pojam koji se razlikuje od pomaganja i podržavanja, i navodi (član 2(3)(c)) da krivična djela koja predviđa Konvencija može počiniti svaka osoba koja «(i) na bilo koji drugi način (pored ličnog izvršenja ili pokušaja izvršenja, učešća kao saučesnik, ili organiziranja ili upućivanja drugih da počine krivično djelo) doprinese izvršenju jednog ili više krivičnih djelaiza kojeg stoji grupa lica koja djeluje sa zajedničkim ciljem; takav doprinos mora biti namjeren i učinjen sa ciljem omogućavanja daljeg izvršenja opće krivične djelatnosti ili ostvarivanja cilja grupe, ili učinjen sa znanjem o namjeri grupe da počini dotično krivično djelo/djela.»

Statut Međunarodnog krivičnog suda, kojeg je usvojila Diplomatska konferencija u Rimu 17. jula 1998, («Rimski statut»), utvrđuje ovu doktrinu u članu 25, stav 3(d), koji kaže:

«U skladu sa ovim Statutom, svako je krivično odgovoran i biće kažnjen za krivično djelo iz nadležnosti Suda ukoliko to lice...»

(d) Na bilo koji drugi način (pored pomaganja i podržavanja ili potpomaganja na drugi način u izvršavanju ili pokušaju izvršenja zločina) doprinese izvršenju ili pokušaju izvršenja zločina iza kojeg stoji grupa lica koja djeluje sa zajedničkim ciljem. Takav doprinos mora biti namjeren i mora biti:

(i) Učinjen sa ciljem omogućavanja daljeg izvršenja krivične djelatnosti ili ostvarivanja kažnjivog cilja te grupe, kada imaju za posljedicu izvršenje zločina iz nadležnosti Suda; ili

(ii) učinjen sa znanjem o namjerama grupe da počini takav zločin.»

c) **Pravna praksa MKSJ-a:** Prvo zvanično priznanje UZP-a kao teorije odgovornosti može se naći u pravnoj praksi MKSJ-a i znamenitoj presudi žalbenog vijeća u predmetu *Tadić*⁶. Statut MKSJ-a u članu 7(1) definiše oblike krivične odgovornosti i kaže da: «Lice koje je planiralo, podsticalo, naredilo, počinilo ili na drugi način pomoglo i podržalo planiranje, pripremanje ili izvršenje zločina iz članova 2 do 5 ovog Statuta, individualno je odgovorno za taj zločin.»

Kao što je očigledno iz sadržaja člana 7(1), odgovornost za ozbiljna kršenja međunarodnog humanitarnog prava ne ograničava se samo na one koji zapravo poduzimaju *actus reus* nabrojanih zločina, već se proteže i na druge počiniocima koji su učestvovali u naređivanju, podsticanju, pokušaju i saučesništvu.

UZP se ne pojavljuje izričito u članu 7(1) ili bilo kojem drugom članu Statuta MKSJ-a⁷. Uprkos tome, u svojoj odluci od 15. jula 1999. u predmetu *Tadić*, Žalbeno vijeće MKSJ-a dalo je *opinio iuris* da je učešće u zajedničkom zločinačkom poduhvatu ipak obuhvaćeno kao oblik «činjenja» iz člana 7(1) Statuta. Naime,

Žalbeno vijeće usvojilo je široko tumačenje da svi oni koji su učestvovali u ozbiljnim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava, ma kakav bio oblik tog učešća, moraju biti privedeni pravdi. Prema ovoj odluci, teorija UZP omogućava sudu da pod određenim uslovima, drži krivično odgovornim, svakog ko doprinese izvršenju zločina određene grupe lica ili nekih članova te grupe, a u ostvarenju zajedničkog zločinačkog plana. Ovo tumačenje nije određeno samo predmetom i svrhom Statuta, već i samom prirodom mnogih međunarodnih zločina, koje često izvršava grupa pojedinaca koja djeluje u ostvarivanju zajedničke zločinačke namjere.

Pod ovim okolnostima, ako bi se krivično odgovornim smatralo samo ono lice koje materijalno izvrši krivično djelo (fizički počini krivično djelo ubistva, istrebljenja, itd.), zanemarila bi se uloga saizvršilaštva svih onih koji su na neki način omogućili počiniocu da izvrši to krivično djelo. U isto vrijeme, zavisno od okolnosti, smatrati odgovornim ove druge samo kao lica koja pomažu i podržavaju moglo bi potcijeniti stepen njihove krivične odgovornosti.

Ovo shvatanje učešća u UZP-u uvažava princip da moralna težina takvog učešća nije ništa drugačija od one koju imaju oni koji zapravo počinje dotična djela.

Tri kategorije predmeta udruženog zločinačkog poduhvata (UZP)

Postoje tri različite kategorije UZP-a u predmetima ratnih zločina:

1. *«Prva od tih kategorija je zastupljena u slučajevima gdje svi saoptuženi, postupajući po zajedničkom planu, imaju istovjetnu zločinačku namjeru; na primjer, sačinjenje plana među saizvršiocima o ubijanju, pri kome oni, u realizaciji ovog zajedničkog plana (čak i ako svaki od njih pojedinačno tom prilikom obavlja različitu ulogu) svi do jednog imaju namjeru da ubiju.»⁸*

Objektivni i subjektivni preduslovi za stavljanje na teret krivične odgovornosti učesniku koji nije, ili kojem se ne može dokazati da jeste izvršio ubistvo: (i) optuženi mora dobrovoljno učestvovati bar u jednom aspektu zajedničke namjere (na primjer, vršeći nad žrtvom nasilje bez smrtnih posljedica, ili pružajući materijalnu podršku ili omogućavajući radnje svojih saizvršilaca); i (ii) optuženi, čak i ako lično ne izvrši ubistvo, mora htjeti i namjeravati takav ishod.

2. Slučajevi "koncentracionih logora" spadaju u drugu kategoriju predmeta i u mnogome su slični prvoj izloženoj kategoriji. Ovaj modalitet primjenjuje se u predmetima u kojima su krivična djela iz optužnice navodno počinjena od strane pripadnika vojnih ili upravnih struktura, npr. onih zaduženih za upravljanje koncentracionim logorima; tj. radi se grupi lica koja djeluju u skladu sa zajedničkim planom.

Ova kategorija predmeta je zapravo varijanta prve kategorije. Predmeti koji se mogu navesti kao karakteristični za ovu kategoriju su predmet "Koncentracionog logora Dahau", koji je bio u nadležnosti suda Sjedinjenih Američkih Država koji je zasjedao u Njemačkoj i predmet "Belsen", u nadležnosti britanskog vojnog suda koji je takođe zasjedao u Njemačkoj. U ovim slučajevima, optuženici su zauzimali određeni položaj u hijerarhiji koncentracionih logora. Uopšteno govoreći, prema optužbama koje su im stavljene na teret, oni su djelovali u cilju postizanja zajedničke namjere da se zarobljenici ubiju ili zlostavljaju, čime su počinili ratne zločine. U svom rezimeu u predmetu "Belsen", vojni sudija je prihvatio tri uslova na koje je ukazalo Tužilaštvo, a koje je neophodno zadovoljiti kako bi se utvrdila krivica u svakom pojedinačnom slučaju: (i) postojanje organizovanog sistema s ciljem maltretiranja zarobljenika i činjenje drugih navedenih zločina; (ii) postojanje svijesti optuženog o prirodi tog sistema; i (iii) činjenica da je optuženi, na izvjestan način, aktivno učestvovao u funkcionisanju tog sistema. Osuđujuće presude izrečene nekolicini optuženih u predmetu „Belsen“, bile su zasnovane isključivo na ovim kriterijumima.

3. Treća kategorija odnosi se na predmete kod kojih postoji zajednička namjera, međutim jedan od izvršilaca počinio je djelo koje nije bilo dio te zajedničke namjere, a koje je, bez obzira što nije sadržano u zajedničkoj namjeri, ipak prirodna i predvidiva posljedica realizacije tog zajedničkog cilja.

Primjer ovoga bila bi zajednička namjera dijela grupe da se nasilno istjeraju pripadnici jedne etničke skupine iz njihovog grada, sela ili područja (drugim riječima da sprovede "etničko čišćenje") s tim da je kao posljedica, prilikom izvršenja ovog djela, došlo do likvidacija jedne ili više žrtava. Premda izričito, ubistvo nije bilo dio zajedničkog plana, bilo je, svakako, moguće predvidjeti da bi prisilno istjeravanje civila pod prijetnjom vatrenim oružjem moglo rezultirati smrću jednog ili više njih. Krivična odgovornost može se staviti na teret svim učesnicima tog zajedničkog poduhvata prilikom kojeg je rizik od smrtnog stradanja bio predvidiva posljedica izvršenja zajedničke namjere, a optuženi je bio nemaran ili ravnodušan prema tom riziku. Sudska praksa u okviru ove kategorije odnosi se prvenstveno na slučajeve nasilja koje počini masa, odnosno situacije izbijanja nereda u kojima veliki broj počinilaca djeluje radi postizanja zajedničkog cilja, gdje svaki od njih čini krivična djela protiv žrtve, ali gdje je nepoznato ili nemoguće s tačnošću utvrditi koja djela su počinili koji učinioci, ili kad je uzročno-posljedična veza između pojedinačnog djela i eventualne nanesene povrede nad žrtvom neutvrdiva⁹.

Praksa MKSJ je definisala i posebne nazive svake od tri navedene kategorije UZP-a: Prva kao osnovni (basic) oblik, druga kao sistemski (systemic) i treća kao produženi (extended) oblik UZP-a.

Elementi udruženog zločinačkog poduhvata (UZP) po definiciji MKSJ-a

Usprkos činjenici da Statut MKSJ ne definiše *actus reus* i *mens rea* UZP-a, prvobitnu eksplicitnu definiciju ovog oblika odgovornosti i njenih konstitutivnih elemenata dalo je Žalbeno vijeće MKSJ-a u predmetu Tadić u svojoj odluci iz 1999. godine. Od tada, nije bilo značajnih promjena te definicije u kasnijoj sudskoj praksi.

Actus reus UZP-a sadrži kumulativno postojanje sljedeća tri elementa:

1. *Množina lica*. Oni ne moraju biti organizovani u vojnu, političku ili upravnu strukturu.
2. *Postojanje zajedničkog plana, namjere ili cilja koje dovode do ili impliciraju činjenje zločina obuhvaćenih Statutom*. Ovaj plan, namjera ili cilj ne moraju nužno biti prethodno planirani ili formulisani. Zajednički plan ili namjera mogu se ostvariti po *ad hoc* principu.
3. *Učestvovanje optuženih u zajedničkom poduhvatu* uključujući činjenje jednog od zločina obuhvaćenih Statutom. Ovo učestvovanje ne mora podrazumijevati činjenje konkretnog zločina navedenog u jednoj od odredbi (na primjer, ubistvo, istrebljivanje, mučenje, silovanje, itd.), već se može javiti u obliku pomaganja ili doprinosa izvršenju zajedničkog plana ili cilja.

Za razliku od *actus reus*, *mens rea* se razlikuje u zavisnosti od kategorije UZP-a koja se primjenjuje:

1. Prva kategorija slučajeva zahtjeva da se konkretan zločin počini s namjerom to jest umišljajem da se izvrši određeni zločin (pri čemu je ova namjera, odnosno umišljaj zajednički svim saizvršiocima).
2. Što se tiče druge kategorije, koja je varijanta prve, optuženi mora imati lično saznanje o sistemu zlostavljanja (bilo da je ovo dokazano ličnim svjedočenjem ili se izvodi zaključivanjem na osnovu naredbodavne pozicije optuženog), kao i posjedovati namjeru da dalje unaprijedi ovaj zajednički usaglašen sistem zlostavljanja.
3. Treća kategorija zahtjeva *namjeru* da se učestvuje i dalje unapređuje zločinačka aktivnost ili zločinački cilj grupe, te da se doprinese udruženom zločinačkom poduhvatu ili, u svakom slučaju, činjenju zločina iza kojeg stoji grupa. Osim toga, odgovornost za zločin koji nije dogovoren u zajedničkom planu nastupa, u zavisnosti od okolnosti slučaja, samo (i) kada se moglo *predvidjeti* da taj zločin može počinuti jedan ili više pripadnika grupe i (ii) kada je optuženi *svojevoljno preuzeo taj rizik*.

U predmetu Vasiljević, Pretresno vijeće MKSJ-a izvelo je zaključak da "lice učestvuje u udruženom zločinačkom poduhvatu svojim ličnim činjenjem dogovorenih zločina kao glavni počinilac, ili pomaganjem glavnom počinioocu u činjenju dogovorenih zločina kao saizvršilac (obavljajući radnje koje glavnom počinioocu olakšavaju činjenje krivičnog djela), ili radnjama unapređenja određenog sistema u okviru kojeg se čini zločin radi pozicije ili ovlaštenja optuženog, te uz svjesno poznavanje prirode tog sistema i s namjerom njegovog unapređenja.¹⁰" Osim toga, ako je dogovoreni zločin počinjen od strane jednog ili više učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu, svi učesnici tog poduhvata su jednako krivi za zločin bez obzira koju ulogu je svaki od njih obavljao prilikom počinjenja.

Razlika između djelovanja u udruženom zločinačkom poduhvatu i pomaganja i podržavanja

U praksi bi se pomaganje i podržavanje mogli lako zamijeniti sa UZP-om; stoga je važno imati na umu razlike koje postoje između njih. Lice koje pomaže i podržava uvijek je saučesnik u zločinu počinjenom od strane drugog lica, glavnog počiniooca. U smislu odgovornosti za UZP-a, svaki učesnik u UZP-u je i sam glavni počinilac. U slučajevima pomaganja i podržavanja, nije neophodno dokazivati postojanje zajedničkog smišljenog plana, a ni prethodno postojanje takvog plana. Nije neophodan nikakav plan niti dogovor: zapravo, glavni počinilac ne mora čak ni znati za doprinos saučesnika. Kod UZP-a naprotiv, postojanje zajedničkog plana, namjere ili cilja smatra se *sine qua non*. Lice koje pomaže i podržava, u stvari izvršava radnje usmjerene isključivo pomaganju, ohrabivanju ili davanju moralne podrške činjenju određenog konkretnog zločina (ubistva, istrebljivanja, silovanja, mučenja, itd.), a ova podrška ima značajan efekat na činjenje zločina. Za razliku od toga, u slučaju UZP-a, dovoljno je da učesnik obavlja radnje koje su na neki način usmjerene na dalje unaprijeđenje zajedničkog plana ili cilja. Ne treba zaboraviti da je neophodni mentalni element u slučaju pomaganja i podržavanja, znanje da radnje lice koje pomaže i podržava, pomažu izvršenju konkretnog zločina od strane glavnog počiniooca. Nasuprot tome, u slučaju UZP-a, zahtijeva se više tj. namjera da se počini zločin ili namjera ostvarivanja zajedničke zločinačke namjere uz predviđanje da bi lako moglo doći do počinjenja zločina i izvan zajedničkog zločinačkog cilja. Na kraju, interesantno je ukazati u kojim okolnostima lice koje pomaže i podržava postaje saizvršilac. Pretresno vijeće je u slučaju Kvočka izvelo zaključak da lice koje pomaže i podržava, odnosno ono lice koje pomaže ili olakšava zločinački poduhvat kao saučesnik, može postati saizvršilac, čak i bez fizičkog činjenja zločina, pod uslovom da njegovo učestvovanje u poduhvatu traje duži period ili da je lice postalo neposrednije uključeno u održavanje funkcionisanja poduhvata. Dijeleći namjeru u udruženom zločinačkom poduhvatu, lice koje pomaže i podržava postaje saizvršilac. Osim toga, ako optuženi učestvuje u zločinu koji unapređuje ciljeve zločinačkog poduhvata, često je razumno smatrati da je njegov oblik učestvovanja u poduhvatu prerastao u ulogu saizvršiooca. Konačno, kada dokazi upućuju da lice koje značajno doprinosi poduhvatu, dijeli i ciljeve u poduhvatu, ono postaje saizvršilac¹¹.

Zaključne napomene

Uprkos brojnim primjedbama validnosti UZP modaliteta odgovornosti (kao što su da je "implicitna" krivična odgovornost neprihvatljiva u savremenom krivičnom pravu i pravu ljudskih prava; da je teorija UZP-a selektivna; da je ideja prilično mutna i nejasna sa neograničenim mogućnostima za brojna tumačenja i zloupotrebe; da treća -"proširena" forma UZP predstavlja osudu bez krivice; itd.), teško je ne primijetiti značajne doprinose njene primjene u procesuiranju ratnih zločina, kako u međunarodnim, tako i domaćim okvirima.

UZP je dalekosežna teorija, prvenstveno orijentirana na žrtvu, često primjenjivana za krivično gonjenje visoko pozicioniranih počinitelja¹² kao i niže pozicioniranih počinitelja odgovornih za širok spektar zločina počinjenih u ime bivših vođa. Na primjer, postoje značajne koristi od njene upotrebe u proširenoj, trećoj verziji, u slučaju kad međunarodni sud koristi UZP teoriju da bi konkretnog počinioca proglasio odgovornim za niz njegovih zločina povezanih sa regionalnim etničkim čišćenjem u kojem je počinitelj igrao određenu ulogu.

U isto vrijeme, ova teorija može biti zloupotrijebljena ako bi je na primjer koristila nečasna vlada neke države da bi dokazala da su sva lica koja pružaju bilo kakav vid podrške terorističkim organizacijama (koje je kao „terorističke“ neprecizno i maliciozno definisala ta ista vlada, a radi npr. eliminacije političkih oponenta), odgovorna za sve zločine koje čine njeni pripadnici. Drugačije rečeno, nekontrolisana primjena udruženog zločinačkog poduhvata može ozbiljno ugroziti pravičnost sudskih postupaka.

U praksi, UZP predstavlja prenošenje velikih ovlaštenja sa međunarodnih sudija na tužioce, koji imaju neograničeno pravo odluke koji će obim zlodjela da stave na teret svakom od optuženih. Upravo zato što je ova teorija do te mjere neodređena, UZP se ozbiljno približava teoriji kolektivne krivice. Pravilno primijenjen, UZP može pomoći pri povezivanju učesnika u zločinačkom poduhvatu koji su djelovali daleko izvan opsega mjesta zločina. S druge strane, njegova selektivna primjena predstavlja neograničene mogućnosti za bezbroj tumačenja i zloupotreba.

Na posljetku, pravnici praktičari u Bosni i Hercegovini vjerovatno će morati da odluče da li će novonastala teorija odgovornosti, koja je igrala i jos uvijek igra centralnu ulogu u utvrđivanju krivice pred međunarodnim krivičnim sudovima, biti prihvaćena u predmetima pred Sudom Bosne i Hercegovine za sličnu svrhu.

Sudeći po postojećoj sudskoj praksi, ova opcija gotovo je nemoguća.

1 Do sada je MKSJ optužio oko 65 osoba za učestvovanje u UZP :

Srbija-Kosovo: Milutinović, Šainović, Ojdanić, Pavković, Lazarević, Đorđević, Lukić, Milošević, Stojiljković, Šešelj, Haradinaj, Balaj, Brahimaj, Limaj, Musliu, Bala;

Hrvatska: Čermak, Markač, Gotovina, Šljivančanin, Radić, Mrkšić;

BiH: Nikolić, Mejakić, Gruban, Fuštar, Banović, Knežević, Mladić, Karadžić, Krajišnik, Plavšić, Krstić, Beara, Pandurević, Obrenović, Borovčanin, Deronjić, Mrđa, Stakić, Perišić, Babić, Kovačević, Martić, Župljanin, Dubočanin, Drljača, Talić, Stanišić, Todović, Rašević, Trbić, Tolimir, Nikolić, Popović, Gvero, Miletić, Brđanin, Jokić, Prlić, Stojić, Praljak, Petković, Čorić, Pušić

2 Tadić Presuda po žalbi 1999. opšte je priznata kao prvo formalno priznavanje UZP-a

3 Npr. Međunarodni krivični tribunal, *ad hoc* tribunali, komisije za istinu.

4 Publikacija MKSJ-a: Sudski dodatak 6, Tužilac protiv Duška Tadića – Predmet br. IT-94-1-A, Presuda (15. juli 1999)

5 California Law Review, Januar, 2005. Članak "GUILTY ASSOCIATIONS: JOINT CRIMINAL ENTERPRISE, COMMAND RESPONSIBILITY, AND THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL CRIMINAL LAW (UDRUŽENJA PROGLAŠENA KRIVIM, UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT, KOMANDNA ODGOVORNOST I RAZVOJ MEĐUNARODNOG KRIVIČNOG PRAVA)", Allison Marston Danner and Jenny S. Martinez

6 *Tužilac protiv Tadića*, Presuda Žalbenog vijeća, predmet broj IT-94-14 (15.07.1999) <http://www.un.org/icty/tadic/judgement/index.htm>

7 Vidi: Časopis za pravnu teoriju i praksu, Advokatska komora Srbije, Beograd 2004, članak „Udruženi zločinački poduhvat kao povreda prava optuženog postupcima pred MKSJ“, Slobodan Stojanović

8 Tadić (Žalbeno vijeće), 15. juli 1999., stav 195-196, 202-204

9 Za više detalja u vezi sa ove tri kategorije, vidi *Tadić* (Žalbeno vijeće), 15. juli 1999. stav 220

10 *Vasiljević*, (Pretresno vijeće), 29. novembar 2002., stav 67

11 *Kvočka et.al.*, (Pretresno vijeće), 2. novembar 2001, stav 284-285

Objavljeni kriteriji za stavljanje na listu

Najnoviji kriteriji za stavljanje na listu advokata ovlaštenih za postupanje pred Sudom BiH, važe do 31.12.2007. godine

Obrazac za prijavu

U skladu sa Pravilom 3.3 "Dodatnih pravila postupanja za advokate odbrane", advokati koji se žele prijaviti za stavljanje na listu ovlaštenih advokata dužni su ispuniti "OKO Obrazac za prijavu" iz januara 2007. godine.

Kriterij stručnosti

Članom 3.2 Dodatnih pravila se od kandidata traži da moraju biti trenutni i važeći članovi jedne od advokatskih komora, i da moraju posjedovati najmanje 7 godina relevantnog radnog iskustva u pravnim stvarima, u svojstvu branioca, sudije ili tužioca, da bi bio dodijeljen kao jedini ili glavni branilac. Advokati sa manje od 7 godina radnog iskustva, ispunjavaju uslove za stavljanje na listu dodatnih branitelja.

Kriterij znanja

Član 12. stav 3. Zakona o Sudu BiH dozvoljava sudu da odredi potrebne uslove za advokate koji postupaju pred Sudom. Član 3. stav 2. tačka 3. dodatnih pravila kao uslov postavlja da kandidati moraju posjedovati znanje i stručnost iz relevantnih oblasti prava u skladu sa kriterijima koje je objavio OKO. Kriterij znanja može biti zadovoljen iskustvom ili učešćem na alternativnim kursevima obuke.

Element	Kvalifikacija prema iskustvu	Alternativa- edukacija
Novo krivično zakonodavstvo u BiH	Okončano 1 krivično suđenje pred Sudom BiH u svojstvu advokata, <i>ili</i> Okončana 2 suđenja za teža krivična djela pred nižim sudovima u svojstvu advokata primjenjujući odredbe novog KZ/ZKP, <i>ili</i> Završen kurs obuke odobren od strane OKO-a.	2-dnevni seminar o ZKP-u i KZ-u, u organizaciji OKO-a
Pravo koje reguliše oblast ratnih zločina (<i>neophodno samo za advokate koji žele postupati u predmetima ratnih zločina</i>)	Okončano 1 suđenje za ratne zločine pred Odjelom I Suda BiH <i>ili</i> Okončana 2 suđenja za ratne zločine pred bilo kojim domaćim sudom, <i>ili</i> Značajan udio u radu odbrane u fazi glavnog pretresa pred MKSJ, <i>ili</i> Postdiplomski studij iz međunarodnog humanitarnog prava, <i>ili</i> Završen kurs obuke iz oblasti međunarodnog humanitarnog prava koji je odobren od strane OKO-a.	2-dnevni kurs obuke o međunarodnom humanitarnom pravu, u organizaciji OKO-a

Kriterij kontinuiranog profesionalnog usavršavanja

Kriterij kontinuiranog profesionalnog usavršavanja u 2007. godini iznosi 8 sati. U toku 2007., kontinuirano profesionalno usavršavanje je obavezno samo za braniocce pred Odjelom I.

Period važenja

Ovi kriteriji odnose se na obrasce za prijavu koji pristignu u OKO prije 31.12.2007. godine.

Težina genocida u svjetlu progona i istrebljenja kao zločina protiv čovječnosti

Članak Amira Čengića¹

Gledan očima laika, genocid se često percipira kao najstrašniji zločin koji se može počinuti. Ova percepcija je pojačana slikama teških zlodjela počinjenih širom svijeta o kojima se svakodnevno izvještava na vijestima, na taj način podsjećajući na užase holokausta. Nju, naravno, pospješuju emotivni i historijski faktori, kao i političari koji vrlo često brzopleto pozivaju na vršenje genocida, na taj način dodatno uznemiravajući ionako istrzane ljude kojima se obraćaju.

Ali koji su pravni elementi neophodni za kvalifikaciju genocida? Da li je genocid uistinu najstrašniji zločin koji se može desiti? Da li neprepoznavanje genocida u pojedinačnom slučaju podrazumijeva negiranje da je počinjen težak zločin masovnih razmjera? U ovom članku pokušaćemo da odgovorimo na ovo i slična pitanja poredeći krivično djelo genocida sa krivičnim djelima istrebljivanja i progona kao zločinima protiv čovječnosti. Ocjena stvarne težine krivičnog djela genocida zasnivaće se na usporedbi ova dva krivična djela. Nemamo namjeru da detaljno elaboriramo elemente pomenutih krivičnih djela. Naprotiv, biće ponuđen kratak pregled definicija ova dva zločina, kako bi se potom mogli usredsrediti na njihove razlike i sličnosti.

Genocid

Pravnici su okarakterisali genocid kao “zločin nad zločinima”². Autor ovog termina je Rafael Lemkin koji je želio da opiše užase II svjetskog rata³. Stoga je začuđujuće da Nirberški krivični sud, koji je uspostavljen da sudi onima koji su najodgovorniji za ova zlodjela, nije procesuirao genocid⁴. Dva *ad hoc* krivična suda Ujedinjenih nacija primjenjivala su i dodatno proširila pravo o genocidu, a može se očekivati i da će Međunarodni krivični sud nastaviti sa tom praksom⁵.

U članu 2 Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida⁶, definicija genocida glasi:

Član 2

U smislu ove Konvencije, genocid označava bilo koji od djela nabrojanih u daljem tekstu, počinjenih s namjerom da se u potpunosti ili djelimično uništi kao takva neka nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa:

- (a) Ubijanje pripadnika grupe;
- (b) Nanošenje teških tjelesnih ili duševnih povreda pripadnicima grupe;
- (c) Smišljeno nametanje pripadnicima grupe takvih životnih uslova sračunatih da dovedu do njenog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja;
- (d) Uvođenje mjera kojima je cilj sprečavanje rađanja unutar grupe;
- (e) Prisilno premještanje djece te grupe u drugu grupu.

Konvencija o genocidu je centralni i najvažniji pravni instrument prava o genocidu. Ova definicija preslikana je *verbatim* u Statutu Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (Član 4), Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (Član 2) i Međunarodnog krivičnog suda (Član 6). Usvajanje Konvencije o genocidu je dovelo i do nacionalnih sprovođenja konvencije, pri čemu je ovo krivično djelo izvršteno u većinu nacionalnih pravnih sistema, što je naknadno rezultiralo jurisprudencijom koja je obogatila proučavanje genocida. Osim toga, Međunarodni sud pravde posmatra genocid ne samo kao dio običajnog međunarodnog prava, nego i kao usvojenu normu⁷ međunarodnog prava u definiciji koja glasi:

‘zločin po međunarodnom pravu’ koji podrazumijeva negiranje prava na postojanje čitavih grupa ljudi, negiranje koje šokira svijest čovječanstva i rezultira velikim gubicima za čovječanstvo, koji je u suprotnosti sa moralnim pravom, te duhom i ciljevima Ujedinjenih nacija [...] Polazna posljedica ovog koncepta je da su principi usvojeni od strane civilizovanih nacija obavezujući za članice, čak i bez konvencionalnih obaveza. Slijedeća posljedica je univerzalni karakter osude genocida i neophodne saradnje ‘kako bi se čovječanstvo oslobodilo tog mrskog zla (Preambula Konvencije)’⁸.

Actus reus genocida može biti ostvaren činjenjem bilo koje od radnji navedenih u gornjoj definiciji. Ovaj spisak je neiscrpna lista genocidnih radnji⁹. Što se tiče prve radnje, izraz “ubijanje” je izjednačen sa izrazom ubistvo i odnosi se na ubistvo s umišljajem, ali ne nužno ubistvo s direktnim umišljajem¹⁰. Nanošenje teških tjelesnih ili duševnih povreda pripadnicima ugrožene grupe podrazumijeva “namjernu radnju ili propuštanje radnje koji uzrokuje tešku tjelesnu ili duševnu patnju”¹¹. Ona ne mora biti trajna ili neizlječiva, ali mora rezultirati “ozbiljnim i dugoročnim oštećenjima sposobnosti osobe da vodi normalan i konstruktivan život”¹².

Treća formulacija koja može ostvariti *actus reus* genocida se tiče "metoda uništenja kojim počinitelj ne postiže momentano ubijanje pripadnika grupe, ali koji je u svojoj konačnosti usmjeren na njihovo fizičko uništenje"¹³. Preostale dvije formulacije *actus reus* su egzaktnije i nije ih potrebno dodatno objašnjavati. Međutim, potrebno je napomenuti da je genocid moguć i u slučaju da počinitelj vrši izdvajanje osoba koje pripadaju ciljnoj grupi iz drugih grupa, jer je ta radnja "u jednakoj mjeri integralan element genocida kao i ubijanja koja su na taj način omogućena"¹⁴.

Upravo umišljaj svojstven genocidu čini ovo krivično djelo jedinstvenim u međunarodnom pravu¹⁵. Kako bi bio proglašen krivim za počinjenje genocida, počinitelj mora posjedovati umišljaj da uništi, u potpunosti ili pojedinačno, nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku grupu. Nije dovoljno dokazati da je lice poubijalo pojedince zato što su pripadali određenoj zaštićenoj grupi¹⁶. Ovdje se postavlja pitanje na koji način se identifikuje, ili definiše, neka nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa. *Ad hoc* krivični sudovi UN-a iznašli su dva pristupa odgovoru na ovo pitanje. Prvi od njih je objektivni pristup čiji je cilj iznalaženje jasne definicije svake od četiri grupe¹⁷. Drugi pristup je subjektivan i cilj mu je da "posmatra status nacionalne, etničke ili rasne grupe s tačke gledišta onih osoba koji žele da izdvoje tu grupu iz ostatka zajednice"¹⁸. Međutim, primjenjujući samo subjektivni pristup nemoguće je doći do konačne definicije zaštićene grupe u smislu Konvencije o genocidu¹⁹. Osim toga, Žalbeno vijeće Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju došlo je do zaključka da ciljna grupa ne mora biti definisana prostom negacijom²⁰. Takođe, političke, kulturne, lingvističke, ekonomske, spolne i druge slične grupe nisu zaštićene prema Konvenciji o genocidu.

Kako bi se utvrdilo postojanje genocida, mora se, između ostalog, dokazati da je *actus reus* nastupio sa umišljajem da se uništi određena zaštićena grupa kao takva, u potpunosti ili djelimično. Dalje je potrebno i fizičko uništenje zaštićene grupe, ili njenog dijela. Nije dovoljno uništenje nacionalnog, lingvističkog, vjerskog, kulturnog ili drugog identiteta grupe²¹. Neophodan uslov za utvrđivanje postojanja genocida u pogledu stvarnog broja žrtava je uništenje "racionalno znatnog broja" pripadnika zaštićene grupe, ili "znatnog dijela grupe" (s namjerom izvršenja uništenja)²².

Istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti

Još od Nirnberškog tribunala, istrebljivanje je uvršteno kao krivično djelo u statute međunarodnih i internacionalizovanih sudova. Istrebljivanje, kao što i sam naziv govori, obuhvata veliki broj žrtava. Kao i sa bilo kojim drugim zločinom protiv čovječnosti, mora biti zadovoljeno postojanje opštih elemenata zločina protiv čovječnosti. Stoga, kako bi se dokazalo istrebljivanje, mora se utvrditi da je ono počinjeno u kontekstu opsežnih ili sistematičnih napada na civilno stanovništvo²³. Žalbeno vijeće Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu izvelo je zaključak da je:

za zločin istrebljivanja neophodan dokaz o učestvovanju optuženog u opsežnom i sistematičnom ubijanju ili u sistematičnom podvrgavanju velikog broja ljudi uslovima življenja koji neupitno vode u smrt, te da je optuženi činjenjem ili propuštanjem činjenja s namjerom doveo do ovog rezultata²⁴.

Ovaj zaključak odnosi se i na *actus reus* i na *mens rea* koji su neophodni za zločin istrebljivanja. Prethodno je Pretresno vijeće u slučaju *Vasiljević* definisalo elemente zločina istrebljivanja kako slijedi:

1. Materijalni element istrebljivanja sadrži bilo koju radnju ili sticaj radnji koje dovode do ubijanja velikog broja pojedinaca (*actus reus*).
2. Počinitelj mora imati namjeru da ubije, da nanese teške tjelesne povrede, ili da nanese teške ozljede, svjesno znajući da bi takva radnja ili propuštanje radnje mogla prouzrokovati smrt, ili namjeravati da na neki drugi način učestvuje u likvidaciji izvjesnog broja lica, svjesno znajući da su njegove radnje dio teškog ubilačkog poduhvata u kojem se veliki broj lica sistematično obilježava za likvidaciju ili biva likvidirano (*mens rea*)²⁵.

Neophodno djelovanje za *actus reus* istrebljivanja podrazumijeva bilo koji metod ubijanja²⁶. Nadalje, pod bilo kojom radnjom ili sticajem radnji neophodnih za *actus reus* istrebljivanja, zaključeno je da ovo uključuje uslove kao što su uskraćivanje hrane i lijekova²⁷ i podvrgavanje "uslovima življenja sračunatim da dovedu do uništenja brojčano značajnog broja stanovništva"²⁸. Takođe je moguće počiniti istrebljivanje propuštanjem radnje²⁹, dok odgovornost za istrebljivanje može biti udaljena i indirektna³⁰. Takođe treba napomenuti da istrebljivanje "po prirodi mora sadržavati elemente kolektivnog, a ne biti usmjereno protiv izdvojenih pojedinaca."³¹

Pod "brojčano značajnim dijelom" neophodnim da se zadovolji *actus reus* istrebljivanja, Žalbeno vijeće Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu istaklo je da je "zločin istrebljivanja djelo ubijanja velikih razmjera"³², te da se mora utvrditi da su se desila masovna ubistva³³. Nekoliko Pretresnih vijeća MKSJ je odbilo da brojčano izrazi minimum žrtava neophodnih za kvalifikaciju istrebljivanja i čini se da su se složili da "uslov masovnosti kao konstituirajućeg elementa *actus reus* istrebljivanja mora da se odredi analizom svakog pojedinačnog slučaja uzimajući u obzir sve relevantne činioce"³⁴. Žalbeno vijeće ustanovilo je da "izrazi 'velikih razmjera' ili 'veliki broj' ne podrazumijevaju, dapače, postojanje brojčanog minimuma"³⁵.

Kako bi se zadovoljio *mens rea* koji je neophodan za istrebljivanje, neophodno je da počinitelj ima namjeru da počinilac ubija masovnih razmjera, ili da stvori životne uslove koji će prouzrokovati smrt velikog broja ljudi³⁶. Dalje je neophodno da optuženi zna da su njegova djela dio rasprostranjenog ili sistematičnog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva³⁷. Diskriminirajući umišljaj nije neophodan za istrebljivanje. Žalbeno vijeće MKSJ utvrdilo je da diskriminirajuća namjera nije pravni element neophodan za bilo koji od oblika zločina protiv čovječnosti nabrojanih u Članu 5 Statuta MKSJ, uz izuzetak progona za koji se on izričito zahtjeva³⁸. Nakon ovog zaključka, Pretresno vijeće u slučaju *Krstić* je utvrdilo da "za utvrđivanje zločina progona, nije neophodno da su žrtve bili predmet diskriminacije po osnovu političke, socijalne ili vjerske pripadnosti". Član 3 Statuta MKSJ navodi da postoji pravni uslov za zločine protiv čovječnosti da budu počinjeni po osnovu diskriminacije³⁹. Međutim, Žalbeno vijeće Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu utvrdilo je da se ova karakteristika u Statutu MKSR:

ne razlikuje od humanitarnog prava niti je došlo do promjene pravnih konstituenata neophodnih za kvalifikaciju zločina protiv čovječnosti po međunarodnom humanitarnom pravu. Ona je ograničila nadležnost Krivičnog suda na pod-grupu tih zločina, koji u suštini mogu biti počinjeni u posebnim situacijama⁴⁰.

Za bolje razumijevanje, treba napomenuti da ubistvo kao zločin protiv čovječnosti, i istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti imaju vrlo slične elemente. Po riječima Žalbenog vijeća MKSR: "jedini element koji razlikuje ova dva krivična djela je uslov za krivično djelo istrebljivanja mora biti počinjeno u masovnim razmjerima"⁴¹.

Progon kao zločin protiv čovječnosti

Žalbeno vijeće MKSJ ustanovilo je da se "zločin progona sastoji od činjenja ili propuštanja činjenja diskriminirajuće radnje i koji: negira ili uskraćuje fundamentalna prava data međunarodnim običajnim ili sporazumnim pravom (*actus reus*); i koji je izvršen namjerno s ciljem diskriminacije po osnovu jedne od nabrojanih pripadnosti, naročito rasne, vjerske ili političke (*mens rea*)"⁴². Definicija Međunarodnog krivičnog suda je mnogo šira jer uključuje i diskriminaciju po osnovu kulturne, etničke i polne pripadnosti⁴³. Kao što je naglašeno u prethodnom tekstu u pogledu istrebljivanja, opšti elementi neophodni za kvalifikaciju zločina protiv čovječnosti se moraju zadovoljiti i u pogledu progona.

Ne postoji iscrpna lista radnji progona, ali u jurisprudenciji MKSJ, utvrđeno je da slijedeće radnje sadrže elemente progona: uništavanje imovine ili sredstava za preživljavanje, nezakonito pritvaranje, nezakonito zatvaranje, deportacija ili prisilno premještanje, uznemiravanje, ponižavanje i psihološko zlostavljanje, ubistvo, mučenje, okrutno i nehumano postupanje, istrebljivanje, teške tjelesne i duševne povrede, silovanje, napadi usmjereni protiv civila ili civilnih objekata, i prisilni rad⁴⁴.

Dakle, za zločin progona je neophodno da postoji djelo koji sadrži diskriminirajući umišljaj protiv žrtve(ava) na rasnoj, političkoj ili vjerskoj osnovi. Na primjer, lice je ubijeno, zatvoreno ili likvidirano, zbog toga što je, recimo, pripadnik određene rase. Diskriminirajući umišljaj koji je neophodan za kvalifikaciju progona je sličan specifičnom umišljaju koje je neophodan kod genocida. Mettraux je istakao da "diskriminirajući *mens rea* [neophodan kod progona] preže od genocidnog umišljaja za uništenjem određene grupe"⁴⁵. O ovome će biti pomena u daljem tekstu.

Razlike i sličnosti između tri zločina i zaključne napomene

Genocid i zločini protiv čovječnosti su zaista vrlo slična krivična djela. U nekim slučajevima, genocid se može posmatrati kao (najstrašniji) oblik zločina protiv čovječnosti. Čak iako su nazivi ova dva zločina, po riječima Schabasa, "srodne riječi"⁴⁶, postoje bitne razlike. Osnovni element koji razlikuje genocid od zločina protiv čovječnosti su (i) neophodni *mens rea*, (ii) ograničeniji raspon povezanih krivičnih djela koja se mogu kvalifikovati kao genocidna, (iii) genocid se ne mora pojaviti u kontekstu rasprostranjenih ili sistematičnih napada usmjerenih protiv civilnog stanovništva, (iv) zločine protiv čovječnosti je moguće počiniti jedino protiv civila, dok se genocid može počiniti i protiv vojnih lica, i (v) na MKSJ i MKSR, urota i pokušaj činjenja genocida su kažnjivi dok urota i pokušaj činjenja zločina protiv čovječnosti nisu⁴⁷.

Zločini istrebljivanja i genocida su usmjereni protiv grupe pojedinaca, i obično kao posljedica rezultiraju velikim brojem žrtava i neizmjernim ljudskim stradanjima. Međutim u poređenju sa genocidom, stvarni broj žrtava može biti mnogo manji nego ako se poređenje izvrši sa zločinom istrebljivanja. Osim toga, genocid može biti utvrđen kao izolovan napad. Dakako, u pogledu genocida, grupa ciljanih pojedinaca mora biti određene nacionalne, vjerske ili etničke pripadnosti, i kao takva mora biti predmet zločina. U cilju utvrđivanja istrebljivanja, dovoljno je dokazati ubistvo s umišljajem velikih razmjera, bez obzira da li su žrtve likvidirane s diskriminirajućim umišljajem i da li su bili pripadnici određene grupe⁴⁸. Stoga, krivično djelo istrebljivanja je usmjeren protiv velikog broja pojedinaca, koji ne moraju posjedovati nikakve zajedničke karakteristike⁴⁹. Za razliku i od progona i od genocida, za istrebljivanje nije neophodno postojanje diskriminirajućeg umišljaja.

U ovom kontekstu, pitanje je da li bi, u pogledu zločina istrebljivanja, bilo neophodno da počinitelj cilja na neku populaciju ili njen određeni dio. Jedan autor navodi da zločin istrebljivanja ne izgleda kao da sadrži "uslov po običajnom međunarodnom pravu da zločinački poduhvat mora uticati na ili prouzrokovati uništenje određenog omjera ciljane grupe"⁵⁰.

Kao što je navedeno u prethodnom tekstu, ono što je neophodno kod istrebljivanja je da je likvidiran veliki broj pojedinaca, bez obzira da li pripadaju toj populaciji. Međutim, Elementi zločina Međunarodnog krivičnog suda imaju za uslov da počinilac uzrokuje "životne uslove sračunate da dovedu do uništenja dijela populacije"⁵¹. Osim toga, Pretresno vijeće u slučaju *Krstić*, koje se baziralo na ovoj definiciji Međunarodnog krivičnog suda, je utvrdilo da zločin istrebljivanja zahtjeva "uništenje brojčano značajnog broja date populacije"⁵². Nijedan od ova dva organa ne daju definiciju populacije o kojoj je riječ⁵³, ili izvor ovog uslova u pravu, koji je prethodio usvajanju Elementa zločina Međunarodnog krivičnog suda. Čini se nejasno zašto su autori Elementa zločina Međunarodnog krivičnog suda odabrali uslov jednog dijela populacije umjesto uslova veliki broj žrtava. Takođe nije jasno po čemu se predmetna populacija može razlikovati od bilo koje druge populacije. S druge strane, s obzirom da je veliki broj članica ratifikovao Statut Međunarodnog krivičnog suda, ima mjesta za tvrdnju da je uslov (jednog dijela) populacije, u vezi sa zločinom istrebljivanja, postao dio običajnog međunarodnog prava. Ostaje da se vidi kako će Međunarodni krivični sud da riješi ovo pitanje, u slučaju da se ikad sretne s njim u postupku.

Napomenuto je da zločin istrebljivanja popunjuje postojeću prazninu u međunarodnom krivičnom pravosuđu tamo gdje nisu zadovoljeni elementi genocida⁵⁴. Ovo je svakako istina u velikom broju situacija u kojima su se desila masovna ubijanja, bez konkretnog umišljaja za uništenje nacionalne, etničke, vjerske ili rasne grupe. S druge strane, ova praznina se izgleda smanjuje. Na primjer, Međunarodna pravna komisija je zaključila da se istrebljivanje primjenjuje "i u situacijama kad su neki pripadnici grupe ubijeni dok su drugi pošteđeni", na taj način popunjavajući drugu rupu u zakonu⁵⁵. Ovaj zaključak podrazumijeva da genocid ne bi bio primjenjiv u tim situacijama. Međutim, ovo gledište zaklanja jurisprudencija MKSJ u slučaju u Srebrenici, gdje su ubijeni uglavnom muškarci Bošnjaci, dok su žene i djeca pošteđeni.

Genocid i progon su slični u tome što oba zločina podrazumijevaju specifičan umišljaj prema žrtvi. Pod progonom, pojedinac je izdvojen i obilježen po osnovu političke, rasne ili vjerske pripadnosti. Što se tiče genocida, neophodno je da grupa ljudi koja se poistovjećuje sa istim nacionalnim, rasnim, etničkim ili vjerskim obilježjima bude kao takva obilježena. Po riječima Pretresnog vijeća u slučaju *Jelisić*:

"Genocid se prema tome razlikuje od zločina progona u kojem počinilac bira žrtve jer one pripadaju određenoj zajednici, ali ne namjerava da nužno uništi zajednicu kao takvu."⁵⁶

Stoga je specifični umišljaj da uništi u potpunosti ili djelimično nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku grupu, onaj element koji je fundamentalna karakteristika zločina genocida:

to je taj mentalni element zločina genocida koji ga razlikuje od ostalih zločina koji obuhvataju radnje slične onima koji predstavljaju genocid. Dokaz mora utvrditi da je grupa ona koja je ciljano, a ne tek pojedinci u grupi. U tome je značaj fraze 'kao takve' u chapeau. Bilo da pojedinci predstavljaju žrtve većine zločina, konačna žrtva genocida je grupa, iako je za njeno uništenje neophodno činjenje zločina protiv njenih pripadnika, odnosno, protiv pojedinaca koji pripadaju toj grupi. To je ono što razlikuje genocid od progona kao zločina protiv čovječnosti. Iako oba sadrže diskriminirajuće elemente, od kojih su neki zajednički za oba zločina, počinilac čini zločine protiv pojedinaca, po osnovu političke, rasne ili vjerske pripadnosti⁵⁷.

Zapravo, počiniooci genocida:

označavaju cijele grupe ljudi za likvidaciju. Oni koji smišljaju i sprovode genocid žele da uskrate čovječanstvo za mnogostruko bogatstvo njegovih nacionalnosti, rasa, etničkih grupa i religija koje postoje. To je zločin protiv sveukupne ljudske rase, čije zlo ne osjeti samo grupa obilježena za uništenje, već cijelo čovječanstvo⁵⁸.

To je ta zla osobina genocida koja čini genocid zločinom nad zločinima i fascinira mnoge naučnike, aktiviste, političare i ostale. Nadalje, emotivni, istorijski i politički faktori doprinose ionako ozbiljnoj konotaciji koju termin genocid sadrži. Dakle, percepcija da je genocid najteži zločin nije tako čudna ni u pravnom svijetu, i nije ograničena na uvriježeno mišljenje. Nikad sudovi nisu koristili proročanskije riječi nego kad su bili suočeni sa genocidom. Iz tog proizilazi zasluga konstatacije da se genocid ističe pred drugim zločinima.

Ali isto tako se često zaboravlja da presuda da genocid nije počinjen ne negira da je počinjeno ubijanje masovnih razmjera. Takav zaključak je često praćen presudom da je počinjeno ozbiljno narušavanje međunarodnog humanitarnog prava i osuđujuća presuda za zločine protiv čovječnosti ili ratnih zločina. Takođe ne postoji dovoljno razumijevanja u očima javnosti i očima žrtava da osuđujuća presuda za progon kao zločin protiv čovječnosti sadrži diskriminirajući umišljaj protiv žrtava. U tom slučaju, žrtve su likvidirane zbog svoje pripadnosti određenoj nacionalnoj, etničkoj, rasnoj ili vjerskoj grupi, ili, pak, nekoj drugoj grupi⁵⁹. Ono što nedostaje u prepoznavanju zločina genocidom je nedostatak dokaza u sudskom postupku o tome da je postojao umišljaj kod počinioaca o uništavanju nacionalne, etničke, rasne ili vjerske grupe kao takve⁶⁰. Mora se imati na umu da je često vrlo teško dokazati umišljaj u konkretnom slučaju jer je on "mentalni faktor koji je teško, gotovo nemoguće utvrditi". Ako ne bi postojao ozbiljan uslov za *mens rea* kod genocida, onda se on ne bi razlikovao od istrebljivanja ili progona. U slučaju osuđujuće presude za istrebljivanje, nedostaje diskriminirajući umišljaj i posebni umišljaj za uništenjem zaštićene grupe. Ali činjenični rezultat, broj žrtava, često može biti veći u slučajevima osuda za istrebljivanje, pa čak i za progon, nego u slučaju genocida.

Tačno je da se genocid izdvaja od ostalih zločina kao najteže zločin zbog svog specifičnog umišljaja. Ali, visoki prag koji je neophodno doseći kako bi se ustanovio genocid može rezultirati, i često rezultira, u nemogućnosti donošenja osuđujuće presude za genocid. Ovo kod žrtava i javnosti može dovesti do razumljivog protesta i razočaranja u pravosudni sistem. Stoga je neophodno razumjeti da postoje zločini koji jednostavno podbace kod dokazivanja da sadrže kvalifikacije genocida, iako je moguće da ti zločini nose istu težinu i okrutnost kao i zločin genocida, i koji su čak možda rezultirali i u većem broju žrtava.

- 1 Stručni saradnik za pravna pitanja Vijeća MKSJ; prije toga stručni saradnik za pravna pitanja u Registru MKSJ i pravni savjetnik u timu branilaca MKSJ. Svi zaključci ponuđeni u ovom članku su isključivo zaključci autora u svojstvu pojedinca i ne predstavljaju stanovišta Ujedinjenih nacija ili Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju
- 2 Vidi na primjer, *Tužilaštvo protiv Serushago*, Presuda, 5. februar 1999. god, stav 15
- 3 On je kombinovao antičku grčku riječ *genos*, koja znači rasa, narod ili pleme, sa latinskim izrazom za ubiti, *caedere*, vidi William A. Schabas, *Genocid u međunarodnm pravu*, Cambridge University Press (2000), str. 25 ("Schabas *Genocid*"), koji se poziva na renomirano djelo Raphaela Lemkina *Vladavina sila osovine u okupiranoj Evropi, Zakoni profesije, analiza vlade, prijedlozi ispravki*, Washington: Carnegie Endowment for World Peace (1944)
- 4 Tačno je da u to vrijeme nije postojala definicija zločina genocida, ali se termin već počeo upotrebljavati. Žalbeno vijeće MKSJ je utvrdilo da je "optužnica pred Međunarodnim vojnim krivičnim sudom u Nirmbergu teretila optužene, u sklopu tačaka za ratne zločine, za 'vršenje smišljenog i sistematičnog genocida, putem istrebljivanja rasnih i nacionalnih grupa, usmjeren protiv civilnog stanovništva određenih okupiranih teritorija u cilju uništavanja određenih rasa i klasa ljudi, te nacionalnih, rasnih i vjerskih grupa, naročito Židova, Poljaka, Roma i drugih" (*Tužilaštvo protiv Rwamakuba*, Odluka po prigovoru protiv primjene udruženog zločinačkog poduhvata kod zločina genocida, 24. oktobar 2002. god, stav 14 koji se takođe odnosi na slučaj *Sjedinjenih američkih država i dr. protiv Goringa i dr.*, Međunarodni vojni krivični sud, Optužnica od 6. oktobra 1945. god, tačka tri, dio VIII(A)). Termin genocid je takođe korišten u završnoj riječi tužilaštva. Takođe, manje od dva mjeseca nakon presude u Nirmbergu, Generalna skupština Ujedinjenih nacija je usvojila rezoluciju koja navodi da je "genocid uskraćivanje prava na postojanje čitavim grupama ljudi, kao što je homicid uskraćivanje prava na život pojedinačnim ljudskim bićima." (U.N. GA Rez. 96(I), UN Dok. A/RES/96(I) (1946), 11. decembar 1946. god.). Za više detalja o ovome, vidi Guénaël Mettraux, "Međunarodni zločini i *ad hoc* krivični tribunali", Oxford University Press (2005), ("Mettraux, *Međunarodni zločini*") str. 193-199.
- 5 Statut Specijalnog suda za Siera Leone ne uključuje zločin genocida
- 6 Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, 78 UNTS 277 (1948) („Konvencija o genocidu“), usvojena od strane Generalne skupštine UN-a Rezolucijom 260 (III)A 09.12.1948. godine. Konvencija je stupila na snagu 12.01.1951. godine 20-om ratifikacijom
- 7 Član 53 Bečke konvencije o ugovornom pravu sadrži definiciju o imperativnoj normi: „Za svrhe ove konvencije imperativna norma opšteg međunarodnog prava je norma koju je prihvatila i priznala cjelokupna međunarodna zajednica država kao normu od koje nikakvo odstupanje nije dopušteno i koja se ne može izmjeniti novom normom opšteg međunarodnog prava istog karaktera“
- 8 *Rezervacije prema Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (Stručno mišljenje)*, 1951 Izveštaji Međunarodnog suda pravde 16, str. 23
- 9 Vidi Schabas, *Genocid*, str. 153-154
- 10 *Tužilaštvo protiv Kayishema i Ruzindana* (Žalba) Presuda (Obrazloženje), 1. juni 2001. god. stav 151. *Tužilaštvo protiv Blagojevića i Jokića*, Presuda, 17. januar 2005. god. stav 642 ("*Blagojević i Jokić* Presuda"); *Tužilaštvo protiv Brđanina*, Presuda, 1. septembar 2004. god. ("*Brđanin* Presuda"), stav 689. U jurisprudenciji oba krivična suda Ujedinjenih nacija "ubistvo se kontinuirano definiše kao smrt žrtve koja je nastupila kao rezultat činjenja ili propuštanja činjenja radnje optuženog, počinjenje s umišljajem da ubije ili nanese teške tjelesne povrede svjesno znajući da će one vjerovatno dovesti do smrtnog ishoda" (vidi Presudu u slučaju *Blagojević i Jokić* stav 556). Vidi, *npr. Tužilaštvo protiv Delalića i dr.* (Žalba) Presuda, 20. februar 2001. god., stav 423; *Tužilaštvo protiv Jelišića*, Presuda, 14. decembar 1999. god. ("*Jelišić* Presuda"), stav 35; *Tužilaštvo protiv Stakića*, Presuda, 31. juli 2003. god. ("*Stakić* Presuda"), stav 584; *Tužilaštvo protiv Krstića*, Presuda, 2. avgust 2001. god. ("*Krstić* Presuda"), stav 485.
- 11 *Krstić* Presuda, stav 513.
- 12 *Krstić* Presuda, stav 513; *Blagojević i Jokić* Presuda, stav 645.
- 13 *Stakić* Presuda, stav 518 pozivanje na slučaj *Akayesu* pred MKSR. Primjeri ovih metoda se sastoje, ali nisu ograničeni na, "metode uništenja izuzev direktnih ubijanja kao što su podvrgavanje grupe izglednjivanju, sistematičnom izgonu iz domova i uskraćivanje prava na medicinsku pomoć. Takođe tu spadaju i stvaranje takvih uslova koji vode u polagano umiranje, kao što su nedostatak adekvatnih stambenih, odjevnih i higijenskih potreština ili prekomjeran rad ili fizičko izrabljivanje" (*Brđanin* Presuda, stav 691).
- 14 Vidi *Tužilaštvo protiv Gacumbitsi*, (Žalba) Presuda, 7. juli 2006. stavovi 59-61. U ovom slučaju, gđin Gacumbitsi je izvršio izdvajanje na mjestu zločina Tutsija, koji su naknadno likvidirani, od Hutusa.
- 15 *Tužilaštvo protiv Kambanda*, Presuda, 4. septembar 1998. god. stav 16.
- 16 Vidi razmatranja o progonu u daljem tekstu.
- 17 *Tužilaštvo protiv Akayesu*, Presuda, 2. septembar 1998. god. ("*Akayesu* Presuda"), stavovi 512-515.
- 18 *Jelišić* Presuda, stav 70.
- 19 Vidi *Tužilaštvo protiv Stakića*, (Žalba) Presuda, 22. mart 2006. god. ("*Stakić* Presuda"), stav 25.
- 20 *Stakić* Presuda, stavovi 26-28. Na primjer u ovom slučaju, 'definicija' 'ne-srpske nacionalnosti' nije bila dovoljna.
- 21 "Izveštaj o radu Međunarodne pravne komisije sa četrdeset osme sjednice održane 6. maja – 26. jula 1996. god", UN Dok. A/51/10, ("Izveštaj MPK 1996"), str. 45-46.
- 22 Vidi *Tužilaštvo protiv Sikirice*, Presuda o zahtjevu odbrane za oslobađajućom presudom, 3. septembar 2001. god. ("*Sikirica R98bis Odluka*"), stav 65. Prvi element ispituje stvarni broj obilježanih pripadnika zaštićene grupe u vidu omjera cjelokupne grupe, pri tome potvrđujući mogućnost ciljanja na zaštićenu grupu unutar ograničenog geografskog područja. Drugi element se fokusira na značaj ciljanog dijela grupe, kao što je njeno vođstvo.

23 Opšti uslovi koji su neophodni za zločine protiv čovječnosti se u nekim aspektima razlikuju u Statutima, MKSJ, MKSR i Međunarodnog krivičnog suda. Na primjer, na MKSJ postoji jurisdictional uslov da opsežni i sistematični napadi usmjereni protiv civilnog stanovništva budu počinjeni u oružanim sukobima (St. MKSJ, Član 5). Na MKSR, neophodno je da opsežni i sistematični napadi usmjereni protiv civilnog stanovništva budu počinjeni po osnovu nacionalne, političke, etničke, rasne ili vjerske pripadnosti (St. MKSR, Član 3). Za više detalja o opštim elementima koji su neophodni za utvrđivanje zločina protiv čovječnosti na MKSJ i MKSR, vidi Mettraux, *Međunarodni zločini*, str. 147-173. Kad je u pitanju Međunarodni krivični sud, vidi William A. Schabas, "Uvod u Međunarodni krivični sud", 2. izdanje, Cambridge University Press, (2004), str. 41-51.

24 *Tužilaštvo protiv Elizaphan Ntakirutimana i Gérard Ntakirutimana* (Žalba) Presuda, 13. decembar 2004. god. ("Ntakirutimana Presuda"), stav 522.

25 *Tužilaštvo protiv Vasiljevića*, Presuda, 29. novembar 2002. god. ("Vasiljević Presuda"), stav 229. Ova definicija je prihvaćena i Presudi u slučaju *Brđanin*, stav 389, fusnota 920.

26 Vidi Elemente zločina Međunarodnog krivičnog suda (ICC-ASP/1/3), Član 7(1)(b), pod 1, fusnota 8. Vidi isto *Krstić* Presuda, stav 498.

27 *Brđanin* Presuda, stav 389.

28 *Krstić* Presuda, stav 503; Vidi isto Elemente zločina Međunarodnog krivičnog suda (ICC-ASP/1/3), Član 7(1)(b), pod 1.

29 *Ntakirutimana* Odluka o žalbi, stav 522; *Brđanin* Presuda, stav 389; *Blagojević i Jokić* Presuda, stav 573.

30 *Brđanin* Presuda, stav 390.

31 *Vasiljević* Presuda, stav 227; *Stakić* Presuda, stav 639; *Brđanin* Presuda, stav 390.

32 *Ntakirutimana* Odluka o žalbi, stav 516, *Vasiljević* Presuda, stav 232.

33 *Ntakirutimana* Odluka o žalbi, stav 521.

34 Vidi *Brđanin* Presuda, stav 391; *Stakić* Presuda, stav 640; Pretresno vijeće u slučaju *Vasiljević* zaključilo da ne "poznaje slučajeve u kojima je, prije 1992. godine korišten izraz 'istreblijanje' da označi ubijanje manje od 733 lica. Pretresno vijeće, dakako, ne sugerise da bi zbog manjeg broja žrtava to djelo bilo diskvalifikovano kao djelo 'istreblijanja' i oblika zločina protiv čovječnosti, niti sugerise da se nužno mora dostići taj prag" (*Vasiljević* Presuda, fusnota 587). Pretresno vijeće u slučaju *Brđanin* je utvrdilo da najmanje 1699 žrtava zadovoljava element masovnosti za zločin istreblijanja (*Brđanin* Presuda, stav 465).

35 *Ntakirutimana* Odluka o žalbi, stav 516.

36 *Brđanin* Presuda, stav 395; *Blagojević i Jokić* Presuda, stav 574; *Stakić* Presuda, stav 641-642; *Vasiljević* Presuda, stav. 228-229. Jedan od Pretresnih vijeća MKSJ je utvrdio da "kriterij *mens rea* neophodan za istreblijanje ne podrazumijeva prag nemara ili nehata: činjenje ili propuštanje činjenja optuženog mora biti počinjeno s umišljajem ili zbog nesmotrenosti (*dolus eventualis*)", vidi *Brđanin* Presuda, stav 395.

37 Vidi *Vasiljević* Presuda, stav 229. Vidi Elemente zločina Međunarodnog krivičnog suda (ICC-ASP/1/3), Član 7(1)(b), pod 4.

38 *Tužilaštvo protiv Tadića*, (Žalbe) Presuda, 15. juli 1999, stav. 281-305.

39 Vidi Član 3 Statuta MKSR. Vidi isto *Tužilaštvo protiv Akayesu*, (Žalba) Presuda, 1. juni 2001. god. stav 464 gdje je Žalbeno vijeće MKSR utvrdilo da: "Po mišljenju Žalbenog vijeća, osim u slučaju progona, diskriminirajući umišljaj nije neophodan za međunarodno humanitarno pravo kao pravni konstituirajući element svih zločina protiv čovječnosti. U tom smislu, Žalbeno vijeće usvaja opšti zaključak i odluku o preispitivanju u slučaju *Tadić*, kao što je napomenuto u prethodnom tekstu. Međutim, iako to nije uslov *per se* za zločin, svi zločini protiv čovječnosti, mogu, u svojoj konačnosti, biti počinjeni u kontekstu diskriminirajućeg napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva. Kako je navedeno u slučaju *Tadić*: "[to] je tačno da se u većini slučajeva, zločini protiv čovječnosti sprovode protiv civilnog stanovništva koje je specifično obilježeno zbog razloga nacionalne, političke, etničke, rasne ili vjerske prirode". Upravo je u ovakvom kontekstu, i u svjetlu prirode dešavanja u Ruandi (gdje je civilno stanovništvo bilo zapravo meta diskriminirajućeg napada), Savjet bezbjednosti odlučio da ograniči nadležnost Krivičnog suda za zločine protiv čovječnosti isključivo na one slučajeve gdje su oni počinjeni po osnovu diskriminacije. Ovime se želi reći da je namjera Savjeta bezbjednosti bila da donošenje odluke o tome da Krivični sud ne procesuirao počinioce drugih eventualnih zločina protiv čovječnosti".

40 *Tužilaštvo protiv Akayesu*, (Žalba) Presuda, 1. juni 2001. god. stav. 464-469.

41 *Ntakirutimana* Odluka o žalbi, stav 542. Međunarodna pravna komisija je utvrdila da "radnja izvršenja krivičnog djela istreblijanja podrazumijeva element masovnog uništenja koji nije neophodan kod ubistva"; Vidi isto Izvještaj MPK 1996. god. str. 48. Vidi isto *Brđanin* Presuda, stav 388 gdje se navodi da: "Jurisprudencija ovog Krivičnog suda i MKSR dosljedno tvrdi da je, izuzev pitanja razmjera, osnovni element hotimičnog lišavanja života (Član 2) i ubistva (Član 3 Član 5) s jedne strane i istreblijanja (Član 5) s druge strane isti".

42 *Tužilaštvo protiv Krnojelca*, (Žalba) Presuda, 17. septembar 2003. god. stav 185.

43 Vidi Statut Međunarodnog krivičnog suda, 7(1)(h). Nažalost, svrha ovog članka ne dozvoljava opsežniju usporedbu dvije definicije.

44 Za pregled jurisprudencije MKSJ u ovim radnjama, vidi publikaciju organizacije Human Rights Watch, "Genocid, ratni zločini i zločini protiv čovječnosti, tematska zbirka precedentnog prava Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju", New York (2006), tom 1, str. 276-328.

45 Mettraux, *Međunarodni zločini*, str. 334.

46 William A. Schabas, "Međunarodni krivični sudovi Ujedinjenih nacija", Cambridge University Press (2006) ("Schabas, U.N. Tribunals"), str. 185.

47 Vidi Mettraux, *Međunarodni zločini*, str. 329-340. Vidi Član 4(3) Statuta MKSJ, i Član 2(3) Statuta MKSR.

48 Vidi isto *Tužilaštvo protiv Musema* (Žalba) Presuda, 16. novembar 2001. god. stav 366.

49 Izvještaj MPK 1996, str. 48.

50 Vidi Mettraux, *Međunarodni zločini*, str. 78.

51 Elementi zločina Međunarodnog krivičnog suda (ICC-ASP/1/3), Član 7(1)(b), pod 1 (dodan akcenat). Elementi zločina Međunarodnog krivičnog suda još zahtijevaju da je, u pogledu istreblijanja, "vršenje podrazumijeva, ili se dešava kao dio, masovnog ubijanja pripadnika civilnog stanovništva" (Elementi zločina Međunarodnog krivičnog suda, Član 7(1)(b), pod 2, dodan akcenat).

52 *Krstić* Presuda, stav 502.

53 Na primjer, nejasno je da li je stanovništvo o kome je riječ stanovništvo grada, logora ili bilo koje stanovništvo.

54 Vidi Schabas, *Krivični sudovi U.N.* str. 199, pozivanje na Chestermana, "Sve u svemu različit poredak: Definisanje elemenata zločina protiv čovječnosti" u 10. izdanju *Časopisa o komparativnom i međunarodnom pravu* 137 (2000) na str. 336-337.

55 Izvještaj MPK 1996, str. 48.

56 *Jelišić* Presuda, stav 79.

57 *Sikirica*, Odluka o pravilu 98bis, stav 89.

58 *Tužilaštvo protiv Krstića* (Žalba) Presuda, 19. april 2004. god. stav 36.

59 Jedan od Pretresnih vijeća je konstatovao da: "Svi zločini koji spadaju u nadležnosti ovog Krivičnog suda su karakteristični [sic] po tome što predstavljaju 'teška narušavanja međunarodnog humanitarnog prava.' Zločini za koje je optuženi u ovom slučaju osuđen jasno nose tu karakteristiku. Ne želeći da umanjí težinu drugih zločina, ovo Pretresno vijeće smatra da dva zločina za koja je optuženi osuđen zaslužuju posebnu pažnju zbog izdvajanja grupa po osnovu diskriminacije, koja su se u njima odvila: genocid i progona kao zločini protiv čovječnosti." *Blagojević i Jokić* Presuda, stav 834.

60 *Akayesu* Presuda, stav 523 60 *Akayesu*

Izrečene presude u predmetima Marko Samardžija i Nikola Andrun

Dana 03.11.2006.godine, te 14.12.2006. godine Sud BiH je izrekao prvostepene presude u predmetima protiv Marka Samardžije i Nikole Andruna osudivši ih na 26 i 13 godina zatvora. U skladu sa članom 289. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP BiH), vijeće presudu treba pismeno izraditi u roku od 15 dana sa mogućnošću produžetka ovog roka na ukupno 30 dana od dana izricanja presude.

Samardžija Marko

Samardžija Marko se tereti da je počinio krivično djelo zločin protiv čovječnosti, te je osuđen na kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 26 godina. Pretresno vijeće, kojeg čine sudije Gogala Zorica, Dekkers Roland i Lindseth Tore, utvrdilo je da je optuženi Samardžija Marko u svojstvu komandira III čete Saničkog bataljona 17. lake pješadijske brigade dana 10.07.1992. godine naredio vojnicima da se muškarci, bošnjački civili, iz zaseoka Brkići i Balagića Brdo izvedu iz kuća i vode na livadu Jezerine. Na toj lokaciji optuženi ih je dočekao sa podređenim naoružanim vojnicima nakon čega je osobe starije od 18 godina i mlađe od 60 godina, s rukama na leđima, u koloni sproveo u dvorište Osnovne škole u Biljanima. Dalje, pretresno vijeće je utvrdilo da je optuženi kriv što je dio muškaraca Bošnjaka zatvorio u učionice škole, iz kojih su ih u grupama od 5 do 10 izvodili, te prisiljavali da prođu kroz špalir, uz udaranje, koji je vodio do autobusa kojima su odvezeni u pravcu Laništa gdje je većina ubijena. Optuženi je također učestvovao u sakupljanju i odvoženju leševa žrtava ubijenih tom prilikom. Ovi leševi su ekshumirani (najmanje 144 osobe) iz masovnih grobnica Lanište, Crvena zemlja i Biljani tokom 1996. godine. Glavni pretres u ovom predmetu započeo je 01.02.2006. godine. U toku glavnog pretresa, održana su 23 ročišta sa više od 118 sati pred pretresnim vijećem. Optužnicu je zastupala tužiteljica Tužilaštva BiH Ilić Vesna, a branilac je advokat Knežević Zlatko.

Andrun Nikola

Andrun Nikola je optužen da je počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva za što ga je pretresno vijeće osudilo na kaznu zatvora u trajanju od 13 godina. Pretresno vijeće, sastavljeno od sudija Vukoje Dragomir, Gebelein Richard i Reniers Georges, je prilikom izricanja presude, između ostalog, navelo da je Andrun Nikola u drugoj polovini 1993. godine u logoru „Gabela“, opština Čapljina, kao pripadnik brigade HVO-a „Knez Domagoj“, u svojstvu zamjenika komadanta logora, mučio i učestvovao u mučenju zarobljenih civila, te je prema njima nečovječno postupao i primjenjivao mjere zastrašivanja i terora. Dalje, pretresno vijeće je navelo da je optuženi zajedno sa još jednom osobom krajem septembra ili početkom oktobra 1993. godine iz logora „Gabela“ odveo jednog zatvorenika u Policijsku stanicu u Čapljini gdje je u njegovom psihičkom i fizičkom zlostavljanju i sam učestvovao, te da je zajedno sa komadantom logora u dva navrata, u augustu i septembru 1993. godine, premjestio grupu Bošnjaka iz logora „Gabela“ u logor „Silos“ kod Čapljine u namjeri da spriječi uposlenike Međunarodnog komiteta Crvenog krsta u evidentiranju zatvorenika. Pretresno vijeće je oslobodilo Andrun Nikolu optužbi da je počinio ubistvo, kao i optužbi da je 30.09.1993. godine sa još dvije osobe učestvovao u fizičkom zlostavljanju jednog zatvorenika. Glavni pretres je počeo 22.06.2006. godine tokom kojeg je održano 27 ročišta. Optužnicu je zastupala tužiteljica Tužilaštva BiH Tančica Vesna, a optuženog su branili Kulenović Hamdo i Gržić Nikica.

Izvještaj o predmetu Nikola Kovačević

Predmet Suda BiH broj: X-KR-05/40

Osnovni podaci

Na prijedlog Tužilaštva BiH, 30.09.2005. godine, predmet Kovačević Nikola je preuzet od Kantonalnog Suda u Bihaću u nadležnost Suda BiH. Sud BiH je 05.01.2006. godine potvrdio optužnicu protiv Kovačevića, a na ročištu održanom 20.01.2006. godine optuženi se izjasnio da nije kriv. Glavni pretres pred Posebnim odjelom za ratne zločine u ovom predmetu otvoren je 20.04.2006. godine. Dana 03.11.2006, Sud BiH izrekao je prvostepenu presudu u predmetu Kovačević i optuženog oglasio krivim što je u sklopu širokog i sistematičnog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva na području općine Sanski Most, znajući za takav napad i učestvujući u njemu, izvršio, pomagao i podsticao progon Muslimana i Hrvata, a sve zbog njihove nacionalne, vjerske, političke i etničke pripadnosti, čime je počinio krivično djelo zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) progon, a u vezi sa tačkom a) ubistvo, e) zatvaranje, f) mučenje i k) druga nečovječna djela, a u vezi člana 180. stav 1. KZ BiH i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina. Predmet se trenutno nalazi u žalbenom postupku pred Apelacionim vijećem Suda BiH.

Optužnica

Optužnica Tužilaštva BiH tereti Kovačević Nikolu da je u periodu od maja do augusta mjeseca 1992. godine, kao pripadnik lokalne jedinice, poznate kao Srpske odbrambene snage –SOS, u sklopu širokog i sistematičnog napada Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine i drugih snaga usmjerenog protiv civilnog stanovništva na području općine Sanski Most, znajući za takve napade učestvovao u njima te izvršio, pomagao i podsticao progon Muslimana i Hrvata.

U periodu od maja do augusta mjeseca 1992. godine optuženi sam ili zajedno sa Milanom Martićem i drugim pripadnicima vojske i policije zatvarao civile u objekat "Betonirka", gdje su zatočeni civili bili izloženi mučenjima i nanošenju teške tjelesne i duševne patnje i boli.

Kovačević je u junu i julu mjesecu 1992. godine, zajedno sa drugim pripadnicima vojske i policije, učestvovao u odvođenju civila zatvorenih u Stanici javne bezbjednosti, objektu "Betonirka", OŠ "Hasan Kikić" i Sportskoj dvorani Srednjoškolskog centra u logor "Manjača" prilikom kojeg transporta su zatočeni civili trpjeli teška zlostavljanja, batine i premlaćivanja dok se nekima od njih nakon toga gubi svaki trag.

Dana 06.06.1992. pred logorom na Manjači izdvojili oko 7 civila i pretukli na surov način nogama, kundacima i palicama nanoseći im teške povrede od kojih su ostali nepomično ležati u krvi, nakon čega su njihova tijela odvezli u nepoznatom pravcu.

Dana 11.06.1992. Kovačević je zajedno sa drugim pripadnicima vojske i policije u logoru na Manjači učestvovao u premlaćivanju civila i posebno brutalno pretukao jednog od njih nakon čega je tog civila zajedno sa pet ostalih odvezao u nepoznatom pravcu, od kad im se gubi svaki trag.

Prema ovoj tački, Kovačević je zajedno sa drugim pripadnicima vojske i policije 07.07.1992. godine smjestio oko 60 zatočenih civila iz objekta "Betonirka" u kamion u kojem nisu imali prostora i koji je bio zatvoren ceradom, koju zatvorenici nisu smjeli podići pa se usljed velike vrućine, povreda i iscrpljenosti najmanje devetnaest civila ugušilo.

Istoga dana, kako optužnica navodi, ugušeni civili su vraćeni na kamion, a civili koji su im pokušali pomoći nisu predati u logor „Manjača“ nego su odvedeni u nepoznatom pravcu, od kada im se gubi svaki trag.

Obrazloženje presude

Prvostepeni sud je naveo da je Kovačević, prilikom izvršenja krivičnih dijela iz svih tačaka presude postupao sa direktnim umišljajem te da je bio svjestan da svojim postupcima krši pravila međunarodnog prava i očigledno je svojim radnjama želio prouzrokovati zabranjenu posljedicu.

Sud osim toga nalazi da bez obzira što je optuženi počinio više raznovrsnih radnji (ubistvo, zatvaranje, mučenje i progon i druga nečovječna djela slične prirode) kao i više isovrsnih radnji (ubistvo, zatvaranje, mučenje i progon više lica u različito vrijeme i u više navrata), da se u konkretnom slučaju radi o samo jednom krivičnom djelu, Zločinu protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH-progon. Prvostepeni sud je cijenio da počinjenje više raznovrsnih radnji u više navrata predstavlja izvjesnu upornost u počinjenju djela te je navedeno uzeo kao otežavajuću okolnost prilikom odmjerenja kazne.

Izveštaj o predmetu Boban Šimšić

Predmet Suda BiH broj: X-KR-05/04

Osnovni podaci

Rješenjem Suda Bosne i Hercegovine od 13.05.2005. godine preuzet je ex officio krivični predmet od Okružnog suda Istočno Sarajevo protiv tada osumnjičenog Bobana Šimišića, a sve u skladu sa članom 449. stav 2. Zakona o krivičnom postupku BiH. Obzirom da se predmet nalazio u fazi istrage spis je predat Tužilaštvu Bosne i Hercegovine na dalje postupanje. Apelaciono vijeće Odjela I za ratne zločine Krivičnog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine je Rješenjem od 15.06.2005. godine odbilo žalbu branioca kao neosnovanu i time potvrdilo rješenje vanraspravnog vijeća o preuzimanju predmeta. Postupajući po ovom predmetu Tužilaštvo Bosne i Hercegovine je 28.06.2005. uputilo Sudu optužnicu na potvrđivanje, a istu je Sud 08.07.2005. potvrdio po svim tačkama. Postupajući dalje u radu na ovom predmetu Sud Bosne i Hercegovine je 14.07.2005. održao ročište radi izjašnjavanja optuženog o krivnji na kojem se optuženi izjasnio da nije kriv. Sud Bosne i Hercegovine je 08.09.2005. održao Statusnu konferenciju, a glavni pretres je počeo 14.09.2005. čitanjem optužnice. Od početka glavnog pretresa održano je 31 ročište. Saslušano je 27 svjedoka Tužilaštva i izvedeno 29 materijalnih dokaza, te saslušano 15 svjedoka odbrane i izvedeno 13 materijalnih dokaza odbrane.

Optužnica

Optužnica ga tereti da je na području opštine Višegrad, u periodu od aprila do jula 1992.godine, pomagao u prisilnom nestanku lica te pomagao u izvršenju silovanja, tako što je neutvrđenog datuma u drugoj polovini juna mjeseca 1992. godine iz prostorija Osnovne škole „Hasan Veletovac” u Višegradu u kojoj su bili zatvoreni civili, pomagao Milanu Lukiću i drugim pripadnicima srpske vojske, policije i paravojnih formacija, u odvođenju iz škole zatvorenih civila Bošnjaka od kada im se gubi svaki trag.

Tokom druge polovine juna mjeseca 1992. godine, u noćnim satima optuženi je izdvajao djevojke i mlade žene koje su bile protivzakonito zatvorene u prostorijama Osnovne škole „Hasan Veletovac” i odvodio radi podvođenja drugim pripadnicima srpske vojske koji su vršili višestruka silovanja, premlaćivanja i ponižavanja više ženskih lica.

Optuženi je kao dio širokog i sistematičnog napada usmjerenog protiv civilnog Bošnjačkog stanovništva, znajući za takav napad, pomagao pripadnicima srpske vojske u vršenju prisilnog nestanka lica, te pomagao pripadnicima srpske vojske za prisiljavanje drugog lica upotrebom sile ili prijetnje direktnog napada na njegovo tijelo na seksualni odnos ili s njom izjednačenu seksualu radnju (silovanje), čime je počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. Krivičnog zakona BiH u vezi sa tačkom i) tačkom g), a sve a vezi sa članom 31. (pomaganje) Krivičnog zakona BiH.

Obrazloženje presude

Dana 11.07.2006. godine, izrečena je presuda kojom se Boban Šimšić oglašava krivim te da je počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. Krivičnog zakona BiH u vezi sa tačkom i) - i tačkom g), a sve a vezi sa članom 31. (pomaganje) Krivičnog zakona BiH, pa ga je Sud na osnovu citiranih zakonskih propisa osudio na kaznu zatvora u trajanju od 5 (pet) godina. Ovom presudom Boban Šimšić je također oslobođen optužbi za ubistvo, zatvaranje, mučenje, silovanje i nanošenje fizičkih i psihičkih povreda. Odbijena je i optužba po tačkama 1.a) i 4.b) optužnice za progon, mučenje i druga nečovječna djela slične prirode.

Ovaj predmet se trenutno nalazi u fazi apelacije na izrečenu presudu kako Tužilaštva BiH tako i odbrane optuženog Šimišića.

Izvještaj o predmetu Radovan Stanković

Predmet Suda BiH broj: X-KR-05/70, predmet ustupljen u skladu sa Pravilom 11bis

Osnovni podaci

Radovan Stanković je prvobitno optužen pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu: MKSJ) sa još 4 osobe. Dana 03.03.2003. godine, Tužilaštvo MKSJ je podnijelo Drugu izmjenjenu optužnicu samo protiv Stankovića. Nakon ove optužnice, podnesena je i Treća izmjenjena optužnica dana 24.02.2004. godine. Ovom optužnicom se Stanković u četiri tačke tereti za zločin protiv čovječnosti i u četiri tačke za kršenje zakona i običaja ratovanja, a u vezi sa djelima navodno počinjenim u i oko opštine Foča u jugo-istočnom dijelu BiH. Sana 01.09.2005. godine, a u vezi sa ovim postupkom, ovaj predmet je prvi kojeg je MKSJ, u skladu sa Pravilom 11 bis Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ, ustupio Sudu BiH na procesuiranje. Tužilaštvo BiH je prilagođenu optužnicu podnijelo 28.11.2005. godine, a istu je Sud prihvatio 07.12.2005. godine. Glavni pretres u ovom predmetu započeo je 22.05.2006. godine, a održano je 16 ročišta sa više od 44 sata pred pretresnim vijećem. Optužnicu je zastupao tužilac Tužilaštva BiH Marinković Vaso, a odbranu čine Glušac Dragica i Pantić Nebojša.

Optužnica

U optužnici se Radovan Stanković tereti u šest tačaka za zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka c), e), f) i g) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine. Konkretno, u optužnici se navodi da je optuženi kao pripadnik Miljeviškog bataljona, u sastavu Fočanske taktičke brigade u okviru širokog i sistematičnog napada Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine, policije i paravojnih formacija na nesrpsko stanovništvo općine Foča činio, podstrekavao i pomagao u porobljavanju, mučenju, silovanju i ubijanju civila nesrpske nacionalnosti u periodu od aprila 1992. godine do februara 1993. godine.

Kako optužnica navodi, optuženi je zajedno sa drugim licima u augustu 1992. godine formirao zatočenički centar za žene u tzv. „Karamanovoj kući“, koju su vojnici zvali još i „javna kuća“. U ovom centru je, kako optužnica navodi, bilo zatočeno najmanje devet lica ženskog spola, od kojih su većina bile maloljetne.

U optužnici se dalje navodi da je u istom zatočeničkom centru optuženi sam ili zajedno sa drugim licima tokom dužeg perioda prisiljavao više zatočenica na seksualni odnos i tjerao na prisilni rad, te ih je pri tome vrijeđao i tukao.

Kako optužnica dalje navodi, optuženi je jednu od zatočenica držao zatočenu na više lokacija do početka novembra 1992. godine. Za to vrijeme, kako se navodi, svakodnevno ju je prisiljavao na seksualne odnose i tjerao na prisilni rad koji se sastojao u kuhanju, pranju odjeće i čišćenju stanova. Prema navodima optužnice, Stanković je ovu zatočenicu često silovao u prisustvu drugih osoba, a jednom prilikom je u njenom prisustvu silovao i njenu maloljetnu sestru.

Obrazloženje presude

Dana 14.11.2006. godine, prvostepeno Vijeće za ratne zločine Suda BiH u sastavu od sudija, predsjedavajućeg Jukić Davorina, te članova Rodrigues Almiro i Lars Folke Bjur Nystrom, objavilo je presudu protiv optuženog. Radovan Stanković proglašen je krivim jer je počinio krivično djelo zločina protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1 (tačke c,e,f i g) KZ BiH. Optuženi je oslobođen optužbe da je jednu pacijenticu izveo iz bolnice i odveo u stan, sa namjerom da je prinudi na seksualni odnos.

S tim u vezi, Vijeće je Radovana Stankovića osudilo na 16 godina, a vrijeme provedeno u Pritvorskoj jedinici MKSJ od 09.07.2002. godine, te vrijeme provedeno u Pritvorskoj jedinici Suda BiH, biće uračunato u kaznu.

Izvještaj o predmetu Željko Mejakić i dr.

Predmet Suda BiH broj: X-KR-06/200, predmet ustupljen u skladu sa Pravilom 11 bis

Osnovni podaci

Kako bi ispoštovalo rokove propisane u Rezoluciji Vijeća sigurnosti 1503¹, Žalbeno vijeće Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu MKSJ), dana 07.04.2006. godine, potvrdilo je ustupanje predmeta protiv Željka Mejakića, Momčila Grubana, Dušana Fuštara i Duška Kneževića Sudu Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu Sud BiH), u skladu sa pravilom 11 bis Statuta Tribunala².

U optužnici³ se navodi se da je u periodu od mjeseca aprila pa do kraja 1992. godine, u okviru široko rasprostranjenog i sistematskog napada kriznog štaba opštine Prijedor usmjerenog protiv nesrpskog stanovništva, više od 7000 ljudi uhvaćeno i zatvoreno u logore Keraterm, Omarska i Trnopolje, gdje su držani u nehumanim uslovima i podvrgnuti teškim fizičkim, psihičkim i seksualnim zlostavljanjima. Mnogi su ubijeni zbog njihove nacionalne, religijske ili političke pripadnosti.

Prema navodima optužnice, Željko Mejakić bio je načelnik bezbjednosti ili, u najmanju ruku, *de facto* komandant logora Omarska. Optužba navodi da je u ovom svojstvu nadzirao tri smjene logorskih čuvara i imao stvarnu kontrolu nad njima. Momčilo Gruban pozvan je da obavlja dužnosti komandira smjene straže u logoru Omarska. Dušan Fuštar obavljao je dužnost komandira smjene straže u logoru Keraterm koji je nadzirao jednu od tri smjene stražara u logoru. Duško Knežević po svemu sudeći, nije obavljao neku redovnu dužnost u logorima, ali je imao dovoljna ovlaštenja da po volji ulazi i izlazi iz logora.

Optužnica

Svi optuženi se terete za krivično djelo zločin protiv čovječnosti iz člana 172. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu KZ BiH), u vezi sa tačkom a) lišenje druge osobe života (ubistvo), f) mučenje, k) druga nečovječna djela i h) progon. Željko Mejakić i Momčilo Gruban takođe se terete za tačke e) zatvaranje i g) seksualno nasilje. Dušan Fuštar se takođe tereti za tačku e), a Duško Knežević za tačku g). Što se tiče oblika odgovornosti, svi optuženi se terete za gore navedena krivična djela u vezi sa članom 29. (udruženi zločinački poduhvat) i 180. stav 1. (individualna odgovornost) Krivičnog zakona BiH. Željko Mejakić, Momčilo Gruban i Dušan Fuštar se takođe terete u vezi sa članom 180. stav 2. (krivična odgovornost nadređenih) KZ BiH.

Postupak pred Sudom BiH

Optuženi su predati bosanskim vlastima 09.05.2006. godine. Isti i slijedeći dan, održano je ročište pred sudijom za prethodni postupak. Određen je pritvor u trajanju od trideset dana, a Tužilaštvu je naloženo da u datom vremenskom periodu prilagodi optužnicu⁴. Sudija Shireen Avis Fisher djelimično je prihvatila argumentaciju optužbe o postojanju osnovane sumnje zbog čega bi se trebao odrediti pritvor u skladu sa uslovima iz člana 132, stav 1. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu ZKP BiH). Posebno, smatrala je da prema članu 132., stav 1., tačka a) ZKP BiH, postoji opasnost od bjekstva svih optuženih, s obzirom na to da su svi, osim M. Grubana bili u pritvoru u Haškom tribunalu, te s obzirom na to da svi posjeduju državljanstvo Srbije i Crne Gore. Smatrala je da nema drugih adekvatnih mjera kojim bi se osiguralo prisustvo optuženih pred Sudom BiH. Takođe, smatrala je da je ugrožena sigurnost građana i imovine iz člana 132, stav 1, tačka d) ZKP BiH, s obzirom na način izvršenja krivičnih djela, te s obzirom na dugotrajne i teške posljedice. Međutim, odbila je prihvatiti postojanje osnovane sumnje da bi u slučaju da budu pušteni, osumnjičeni vršili uticaj na svjedoke ili im uputili prijetnje. Podnesena je žalba na ovo rješenje, međutim, žalbeno vijeće je potvrdilo rješenje sudije za prethodni postupak.

Pritvor je produžen još mjesec dana rješenjem Suda od 09.06.2006. godine i od tužioca je zatraženo da prilagodi optužnicu do isteka ovog roka⁵. Odbrana je istakla da je u prethodnom rješenju Sud naveo trideset dana kao maksimalan, a ne minimalan rok za prilagođavanje optužnice u Tužilaštvu BiH. Naveli su da bi produžavanje pritvora predstavljalo kršenje člana 5. stav 3. i člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima. Vijeće je zaključilo da se jedino mjerom pritvora može obezbijediti prisustvo osumnjičenih i uspješno vođenje krivičnog postupka. Iako je Sud izrazio zabrinutost zbog mjere pritvora određene protiv osumnjičenih s obzirom da su se isti predali MKSJ, to ne isključuje primjenu mjera za obezbjeđenje prisustva osumnjičenih i uspješnog vođenja krivičnog postupka dok god se mjere primjenjuju uz poštivanje relevantnih standarda Evropske konvencije i službenog mišljenja Međunarodnog suda u Strasbourgu. Ovu odluku potvrdilo je žalbeno vijeće svojim rješenjem od 27.06.2006. godine.

(Nastavak na strani 27)

Izvještaj o predmetu Mitar Rašević i dr.

Predmet Suda BiH broj: X-KR-06/275, predmet ustupljen u skladu sa Pravilom 11bis

Osnovni podaci

Mitar Rašević i Savo Todović su prvobitno optuženi zajedno sa Miloradom Krnojelcem optužnicom Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) od 17.06.1997. godine. Nakon što je Krnojelac uhapšen 15.06.1998. godine, a potom suđen i osuđen, sudija Liu Daqun je opečatio optužnicu protiv Raševića i Todovića dana 29.11.2001. godine. Mitar Rašević se predao vlastima Srbije i Crne Gore 15.08.2003. godine i istog dana je prebačen u Hag. Savo Todović se predao 15.01.2005. godine i takođe je prebačen u MKSJ. Oba optužena su odbila da se izjasne o krivici prilikom prvog pojavljivanja pred sudom, pa je u njihovo ime navedeno da se izjašnjavaju da nisu krivi prema Pravilniku o postupku i dokazima MKSJ. Dana 07.04.2006. godine, pretresno vijeće II MKSJ donijelo je odluku kojom se potvrđuje zajednička optužnica protiv Raševića i Todovića. U postupku koji je pokrenuo tužilac MKSJ na osnovu pravila 11 bis Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ, vijeće za prosljeđivanje MKSJ je odlučilo da proslijedi predmet protiv optuženih Raševića i Todovića sudskim vlastima Bosne i Hercegovine. Ovu odluku je potvrdilo žalbeno vijeće MKSJ dana 04.09.2006. godine. Shodno tome, dana 03.10.2006. godine oba optužena su prebačena u Bosnu i Hercegovinu i predata u nadležnost Suda BiH u Sarajevu.

Optužnica

U drugoj zajedničkoj izmijenjenoj optužnici od 24.03.2006. godine tužilac MKSJ tereti obojicu optuženih u sedam tačaka za zločine protiv čovječnosti (progoni na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi; mučenje; nečovječna djela; ubistvo; zatočenje; porobljavanje), a u pet tačaka za kršenje zakona i običaja ratovanja (mučenje; okrutno postupanje; ubistvo; ropstvo), počinjene u i oko zatvora u gradu Foči u jugoistočnoj Bosni.

U optužnici se navodi da je Mitar Rašević bio komandir straže u Kazneno-popravnom domu (KPD) u Foči, a da je Savo Todović bio drugi u upravnoj hijerarhiji zatvora, a kasnije pomoćnik upravnika.

Dalje se navodi da su optuženi učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu koji se počeo ostvarivati najkasnije 18.04.1992. godine, a trajao je do 31.10.1994. godine. Cilj tog udruženog zločinačkog poduhvata bilo je zatočenje Muslimana i drugih nesrpskih civila iz Foče i okolnih područja u nehumanim uslovima i njihovo premlaćivanje, mučenje, porobljavanje, deportacija i prisilno premještanje.

Postupak pred Sudom BiH

Dana 03.10.2006. godine, tužilac Tužilaštva BiH podnio je prijedlog za određivanje pritvora protiv obojice optuženih prema članu 132. stav 1. tačke a), b) i d) Zakona o krivičnom postupku BiH zato što je tužiocu trebalo određeno vrijeme da prilagodi optužnicu Tužilaštva MKSJ Zakonu o krivičnom postupku BiH. Istoga dana sudija za prethodno saslušanje u ovom predmetu je prihvatio većinu osnova iz prijedloga Tužilaštva BiH (određivanje pritvora po tački b) stav 1. član 132. je odbijeno) i odredio pritvor protiv optuženih u trajanju od jednog mjeseca. Dana 03.11.2006. godine doneseno je rješenje kojim se produžava pritvor protiv Mitra Raševića i Save Todovića za još dva mjeseca.

Sud BiH je 29.12.2006. godine prihvatio prilagođenu optužnicu protiv optuženih, a kojom se obojica terete za zločin protiv čovječnosti.

Izveštaj o predmetu Paško Ljubičić

Predmet Suda BiH broj: X-KRN-06/241, predmet ustupljen u skladu sa Pravilom 11bis

Osnovni podaci

Paško Ljubičić, *alias* Toni Raić rođen je 15.11.1965. godine u Nezirovićima, opština Busovača, BiH. Optužnica protiv njega podignuta je u avgustu 2001. godine na MKSJ. Dana 21.11.2001. godine, on se dobrovoljno predao, te je istog dana sproveden na MKSJ, kada mu je određen pritvor. Prvo stupanje pred Sud desilo se 30.11.2001. godine i tad se izjasnio da nije kriv ni po jednoj tački optužnice. Ispravljena i izmijenjena optužnica podnesena je 08.04.2002. godine, a potvrđena je 02.08.2002. godine. Drugo stupanje optuženog pred Sud bilo je 26.09.2002. godine, kada se izjasnio da nije kriv ni po jednoj tački nove optužnice. Dana 12.04.2006. godine u skladu sa pravilom 11bis Pravilnika o postupku i dokazima, Vijeće za prosljeđivanje naložilo je da predmet Tužilac protiv Paška Ljubičića bude prosljeđen vlastima Bosne i Hercegovine. Odbrana je 09.05.2006. godine uložila žalbu na odluku. Žalbeno vijeće odbacilo je sve osnove Ljubičićeve žalbe i 04.07.2006. godine potvrdilo odluku o prosljeđivanju predmeta Sudu BiH. Dana 22.09.2006. godine, Paško Ljubičić je iz prostorija pritvorske jedinice Ujedinjenih nacija u Hagu prosljeđen vlastima BiH i predat Sudu BiH na dalji postupak.

Optužnica

U ispravljenoj i izmijenjenoj optužnici MKSJ navodi se da je Paško Ljubičić bio zapovjednik 4. bojne Vojne policije HVO-a od januara 1991. do jula 1993. god. i pomoćnik načelnika Uprave vojne policije za operativnu zonu Srednja Bosna do oktobra 1993. god. Od januara 1993. godine, Ljubičić je bio pripadnik Vojne policije HVO-a u operativnoj zoni Srednja Bosna sa najvišim odličjem. Kao takav imao je *de jure* i *de facto* vlast nad pripadnicima Prve, a kasnije i 4. bojne Vojne policije. U optužnici se navodi da je Paško Ljubičić djelujući individualno i u saradnji sa pripadnicima Vojne policije HVO-a koji su bili pod njegovom komandom i kontrolom, te sa drugim pripadnicima HVO-a, planirao, poticao, zapovijedao, počinio ili na druge načine pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje zločina protiv čovječnosti putem progona bosanskih muslimana na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi, na području opština Vitez i Busovača. U optužnici se navodi da su progoni počinjeni rasprostranjenim ili sistematskim napadima na gradove i sela nastanjena bosanskim muslimanima. Tokom i neposredno nakon napada, progoni su počinjeni lišavanjem života i nanošenjem teških povreda ili patnji civilima, bosanskim muslimanima. Tokom napada na Ahmiće, Nadioke, Piriće i Šantiće, koji su se desili 16.04.1993. godine, ubijeno je oko 100 civila a mnogi su teško ozlijeđeni. U toku napada na Očehniće, koji se zbio 19.04.1993. godine, ubijeno je 5 žena, članova porodice Nuhagić. U optužnici se navodi da su progoni počinjeni bezobzirnim razaranjem i pljačkanjem stambenih i poslovnih prostora bosanskih muslimana, njihovih vjerskih i obrazovnih ustanova, lične imovine i stoke u vlasništvu civila. U opštinama Vitez i Busovača progoni su počinjeni sistematskom selekcijom i hapšenjem stotina bosanskih muslimana. Prema navodima optužnice, oni su bili zatvoreni u objektima pod kontrolom HVO-a. Uhapšeni muškarci su premlaćivani, podvrgavani tjelesnom i duševnom zlostavljanju. Isto tako se navodi da su bili prisiljavani na kopanje rovova na frontu. U optužnici se takođe navodi da su bosanski muslimani istjerivani iz svojih domova i prisilno premješteni od strane Vojne policije HVO-a iz opština Vitez i Busovača u druga područja BiH.

Postupak pred Sudom BiH

Nakon što je 22.09.2006. godine prosljeđen vlastima BiH, Paško Ljubičić se nalazi u pritvorskoj jedinici Suda BiH. Optužnica protiv Paška Ljubičića podnesena je i potvrđena 21.12.2006. godine. Prema optužnici, Paško Ljubičić se tereti za zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. Krivičnog zakona BiH, odnosno tačke a) ubistvo; e) zatvaranje; f) mučenje; h) progon i k) druga nečovječna djela; ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. Krivičnog zakona BiH, odnosno tačke a) napad na civilno stanovništvo, naselje; f) prisiljavanje na prinudni rad, izgladnjivanje stanovništva, pljačkanje, uništavanje imovine; povrede zakona ili običaja rata iz člana 179. stav 2. Krivičnog zakona BiH, tačka d) pljenidba, uništavanje ili namjerno oštećenje ustanova namjenjenih vjerskim potrebama, a sve ovo u vezi sa članovima 29. (saučinitelj), 31. (pomaganje), 35. (umišljaj) i 180. stav 1. i 2. (individualna krivična odgovornost) Krivičnog zakona BiH. Istog dana, 21.12.2006. godine, doneseno je rješenje kojim se pritvor prema optuženom produžava do okončanja glavnog pretresa, a najduže do 22.09.2009. godine. Pritvor je produžen na osnovu člana 132. stav 1. tačke a) i d) Zakona o krivičnom postupku BiH.

Na ročištu za izjašnjenje o krivnji 09.01.2007. godine, Paško Ljubičić se nije želio izjasniti o navodima optužbe jer smatra da optužnica nije potvrđena već samo prihvaćena. Odbrana optuženog smatra da su prekršene odredbe ZKP-a (članovi 228. i 229.) i da, navodeći da optužnicu treba potvrditi, a ne samo prihvatiti. Sudija je smatrao da nije došlo do povrede zakona i konstatovao na zapisnik da se optuženi izjasnio da nije kriv.

Izvještaj o predmetu Romeo Blažević

Predmet Kantonalnog suda Mostar broj: K-43/02

Osnovni podaci

Romeo Blažević osuđen je 26.04.2004. godine presudom Kantonalnog suda u Mostaru (broj: K. 43/02) za krivično djelo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. preuzetog Krivičnog zakona SFRJ, na kaznu zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine. Za krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. preuzetog Krivičnog zakona SFRJ, osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine i 6 (šest) mjeseci, te mu je primjenom člana 48. istog zakona, izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 2 (dvije) godine.

Protiv navedene presude Kantonalno tužilaštvo je izjavilo žalbu u onom dijelu koji se odnosi na visinu kazne, smatrajući je nesrazmjernom i preblagom.

Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine je u presudi broj: Kž-272/04 od 16.12.2004. godine, djelimično uvažio žalbu Kantonalnog tužilaštva iz Mostara, pa je Romeo Blaževiću za krivično djelo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. Krivičnog zakona SFRJ uz primjenu člana 41. i člana 42. istog zakona, utvrdio kaznu zatvora od 2 godine, a preuzeo kao utvrđenu kaznu zatvora od strane Kantonalnog suda u Mostaru, u trajanju od 1 (jedne) godine i 6 (šest) mjeseci, za krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. Krivičnog zakona SFRJ, te mu je uz primjenu člana 48. istog zakona izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 3 (tri) godine.

Optužnica

Kantonalno tužilaštvo Mostar je 29.11.2002. godine podiglo optužnicu pred Kantonalnim sudom u Mostaru. Optužnicom se Romeo Blažević tereti za nečovječna postupanja prema civilnim licima i ratnim zarobljenicima, te za kršenje pravila međunarodnog prava za vrijeme rata u svojstvu pripadnika Hrvatskog Vijeća Obrane (HVO).

U optužnici se navodi da je optuženi za vrijeme rata između HVO-a i Armije BiH, suprotno članu 3., članovima 13., 14. 130. III Ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima, tukao šakama i bičem-korbačem, vrijeđao i nazivao pogrđnim riječima i na druge načine fizički zlostavljao, zarobljene pripadnike Armije BiH u zatvorskim prostorijama Policijske stanice HVO-a u Širokom Brijegu.

Blaževića je također optužen za krivična djela počinjena po završetku ratnih djelovanja između Armije BiH i HVO-a. U optužnici se navodi da je suprotno članu 3. i 147. IV Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata, u namjeri izvlačenja tijela poginulog brata, koje se nalazilo između linija razdvajanja dvije strane, iz logora HVO-a „Heliudrom“ preuzeo zatvorenicu, doveo je do punkta HVO-a i naredio joj da ide pronaći tijelo njegovog brata. Optuženi je prijetio da će joj ubiti dvoje djece ako se ne vrati, na što je ista pristala i otišla u tom pravcu i došla do linije Armije BiH, koji joj nisu dozvolili da se vrati, te je na taj način optuženi izložio opasnosti život civila od eventualnih ratnih djelovanja pripadnika Armije BiH, jer tada nije postojao dogovor sa komandom Armije BiH o preuzimanju tijela poginulog brata.

Obrazloženje presuda

Prvostepeni sud je naveo da je Blažević Romeo, prilikom izvršenja krivičnih djela opisanih u presudi postupao sa direktnim umišljajem. Sud je također naveo da je optuženi imao predstavu o djelu, znao je da se u zatvorenoj prostoriji nalazi veći broj zatvorenika pripadnika Armije BiH, te da on nije bio u službenoj funkciji u tom zatvoru. Sud dalje navodi da je optuženi znao da ti zatvorenici moraju imati zaštitu, ali je htio da ih ponizi na način što će ih vrijeđati i udarati, a ponio je bič-korbač i pištolj kao sredstva sa kojim će to uraditi. U odnosu na ostale radnje iz presude, optuženi je imao predstavu o djelu, bio je svjestan da zatvorenicu odvaja od svoje malodobne djece. Sud također navodi da je optuženi bio svjestan njenog straha i brige za njih, i bio je svjestan da zastrašivanjem i prijetnjama sa djelima koja će učiniti njenoj djeci ako ga ne poslušaju, vrijeđa njeno elementarno pravo na ljudsko dostojanstvo, ali je ipak donio odluku o djelu. Ispitujući žalbene navode tužilaštva i odbrane, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine je zaključio da je prvostepeni sud izrekao neadekvatnu kaznu zatvora za krivično ratnog zločina iz člana 144. Krivičnog zakona SFRJ.

Drugostepeni sud je imao u vidu činjenice da je djelo počinjeno u odnosu na veći broj oštećenika i na posebno ponižavajući način, kao i činjenicu da je optuženi do sada više puta osuđivan.

Izvještaj o predmetu Konstantin Simonović

Predmet Osnovnog suda Brčko Distrikta broj: Kp-218/05

Osnovni podaci

Simonović Konstantin zvani „Kole“ osuđen je presudom Osnovnog suda Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine za krivično djelo Ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Optuženi i njegovi branioci su zaključili sporazum o priznanju krivice sa Javnim Tužilaštvom Brčko Distrikta BiH, kojeg je Sud prihvatio. Osuđenom je pritvor određen 29.12.2004. godine, a optužnica Javnog tužilaštva Brčko Distrikta BiH broj KT-390/04, podignuta je 13.06.2005. godine. Presuda Osnovnog suda Brčko Distrikta BiH broj Kp-218/05 donijeta je 18.10.2005. Presudom je sporazum o priznavanju krivice prihvaćen, a Simonović Konstantinu je izrečena kazna zatvora u trajanju od šest (6) godina.

Optužnica

Optužnicom Javnog Tužilaštva BD BiH optuženi se u sedam tačaka optužnice tereti za djela počinjena na području Brčkog od maja do jula 1992. godine u logoru „Luka“. Simonović je bio upravnik logora. Optuženi se tereti da je u tom svojstvu zajedno sa drugim licima, naređivao i sam svakodnevno vršio mučenje, nečovječno postupanje, protivzakonito odvođenje u koncentracione logore, nanošenje velikih patnji, povrjeđivanje tjelesnog integriteta i zdravlja civilnog stanovništva, te silovanje nesrpskih žena. Time je optuženi, kako se navodi u optužnici, prekršio pravila Međunarodnog prava za vrijeme međunarodnog oružanog sukoba (odredbe člana 3. i člana 27. IV Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata i člana 75. i člana 76. Prvog dopunskog protokola uz Ženevsku konvenciju o zaštiti žrtava međunarodnog oružanog sukoba).

Obrazloženje presude

Osnovni sud BD BiH u dispozitivu osuđuje Simonović Konstantina na šest godina zatvora za izvršenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. Krivičnog zakona SFRJ. Na ročištu je Sud utvrdio da je do sporazuma došlo dobrovoljno, svjesno i sa razumjevanjem posljedica sporazuma, te da uvidom u iskaze svjedoka, mišljenje sudskog vještaka te ostale dokaze, postoji dovoljno dokaza o krivnji optuženog, odnosno da se prihvati sporazum o krivici.

Analizom dokaza vijeće je došlo do zaključka da je u vrijeme izvršenja krivičnih djela u BiH postojalo stanje oružanog sukoba čega je optuženi bio svjestan. Sva djela su počinjena u okviru sistematskog i rasprostranjenog napada na muslimansko i hrvatsko civilno stanovništvo opštine Brčko¹. Nijedan od oštećenih nije učestvovao u neprijateljstvima, nego su kao civilno stanovništvo dovođeni u logor „Luka“. Simonović je naređivao i lično vršio radnje navedene u optužnici, u svojoj kancelariji u logoru. Ovim radnjama nanijete su fizičke i duševne povrede oštećenima, a duševne povrede i očevicima. Ovim radnjama se u logoru stvarala atmosfera velikog straha i terora. Uslovi života u logoru su bili neadekvatni. U logoru su često stražari, a i pripadnici drugih jedinica, zlostavljali zatvorenike, što je bilo poznato osuđenome.

U vezi sa primjenom zakona, Sud je dao slijedeće obrazloženje: Lice je osuđeno za krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. Krivičnog zakona SFRJ, koji je vrijedio u vrijeme izvršenja. Međutim, pošto je zakon mijenjan u nekoliko navrata, sud je bio u obavezi da u odnosu na kažnjavanje primjeni najblaži zakon, a to je Krivični zakon Brčko Distrikta BiH koji je apsolutno blaži jer ne predviđa smrtnu kaznu ni za jedno krivično djelo, nego kao kazne predviđa kaznu zatvora, dugotrajnog zatvora i novčanu kaznu.

U vezi sa krivičnom odgovornošću osuđenog, Sud navodi da je Konstantin Simonović odgovoran za individualno kršenje međunarodnog humanitarnog prava predviđenog Ženevskim konvencijama i Dopunskim protokolima. Radi se o jedinstvenom krivičnom djelu, bez obzira na brojnost izvršenih pojedinačnih radnji. Osuđeni je na osnovu svoje zvanične funkcije upravnika logora imao stvarnu mogućnost da izdaje naredjenja licima koja su mu bila podređena, tj. vojnim i drugim naoružanim licima i stražarima. Osuđeni je djela počinio s umišljajem i u vrijeme izvršenja bio je uračunljiv.

O okolnostima koje su utjecale na visinu kazne Sud je odlučio da se kao olakšavajuće okolnosti uzimaju činjenice da je lice porodičan čovjek, da je nezaposlen, da je izrazio duboko kajanje i žaljenje, da je u potpunosti priznao izvršenje krivičnog djela, da se izvinio oštećenim i da je od vremena izvršenja proteklo trinaest godina. Kao otežavajuće okolnosti navode se brojnost izvršenih radnji krivičnog djela, bezobzirnost i

upornost u izvršenju i posljedice krivičnog djela. Posljedica sporazuma o priznanju krivice je nemogućnost ulaganja žalbe na krivično pravnu sankciju koja mu je izrečena presudom. Kao otežavajuće okolnosti navode se brojnost izvršenih radnji krivičnog djela, bezobzirnost, upornost u izvršenju i posljedice krivičnog djela.

Posljedica sporazuma o priznanju krivice je nemogućnost ulaganja žalbe na krivično pravnu sankciju koja mu je izrečena presudom.

1 Iako je Simonović osuđen za krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, Sud je našao da su radnje izvršene u sklopu široko rasprostranjenog i sistematičnog napad.

(Nastavak sa strane 22)

Postupak pred Ustavnim sudom BiH

Na Rješenje o produženju pritvora ponesena je apelacija Ustavnom sudu BiH. U apelaciji se navodi da vijeće nije uzelo u obzir vrijeme provedeno u pritvoru MKSJ prilikom utvrđivanja opravdanosti dužine trajanja pritvora. Na taj način, vijeće je učinilo povredu Ustava BiH i Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ustavni sud je odbacio apelaciju kao nedopuštenu. U odnosu na pitanje pritvora u MKSJ, Ustavni sud navodi „da je ocjena opravdanosti vremena provedenog u pritvoru [MKSJ] (...) nebitna”⁶. S obzirom da ovaj problem povlači fundamentalno i prvobitno pitanje poštivanja ljudskih prava u krivičnim postupcima, branioci u saradnji sa pravnicima iz OKO-a rade na pripremi apelacije Evropskom sudu u Strazburu, a u vezi sa ovim pitanjem.

1 U rezoluciji 1503 od 28. augusta 2003. godine, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija potvrđuje i podsjeća na strategiju MKSJ-a na osnovu koje će istrage biti završene do kraja 2004. godine, svi prvostepeni postupci do kraja 2008. godine, a kompletan rad Suda do 2010. godine (...), s tim da će se Sud u svom radu skoncentrisati na krivično gonjenje i suđenje najvišim vođama koje se sumnjiči da su najodgovorniji za zločine u okviru nadležnosti MKSJ-a, dok će suđenja onima za koje se smatra da nisu imali taj nivo odgovornosti biti prebačena nadležnim domaćim sudovima (...)

2 Za potpun izvještaj o ustupanju ovog predmeta u skladu sa pravilom 11 bis, vidi OKO Reporter o ratnim zločinima, izdanje 1 (2005) str 31

3 Potvrđena 14.07.2006. godine

4 Rješenje X-KRN/06/200, od 10. maja 2006. godine

5 Rješenje X-KRN/06/200, od 9. juna 2006. godine

6 Odluka Ustavnog suda BiH od 11.12.2006. godine

Odsjek krivične odbrane (OKO) predstavlja odsjek krivične odbrane u Uredu registrara Suda BiH čiji je zadatak da osigura najviše standarde odbrane tokom suđenja u predmetima ratnih zločina.

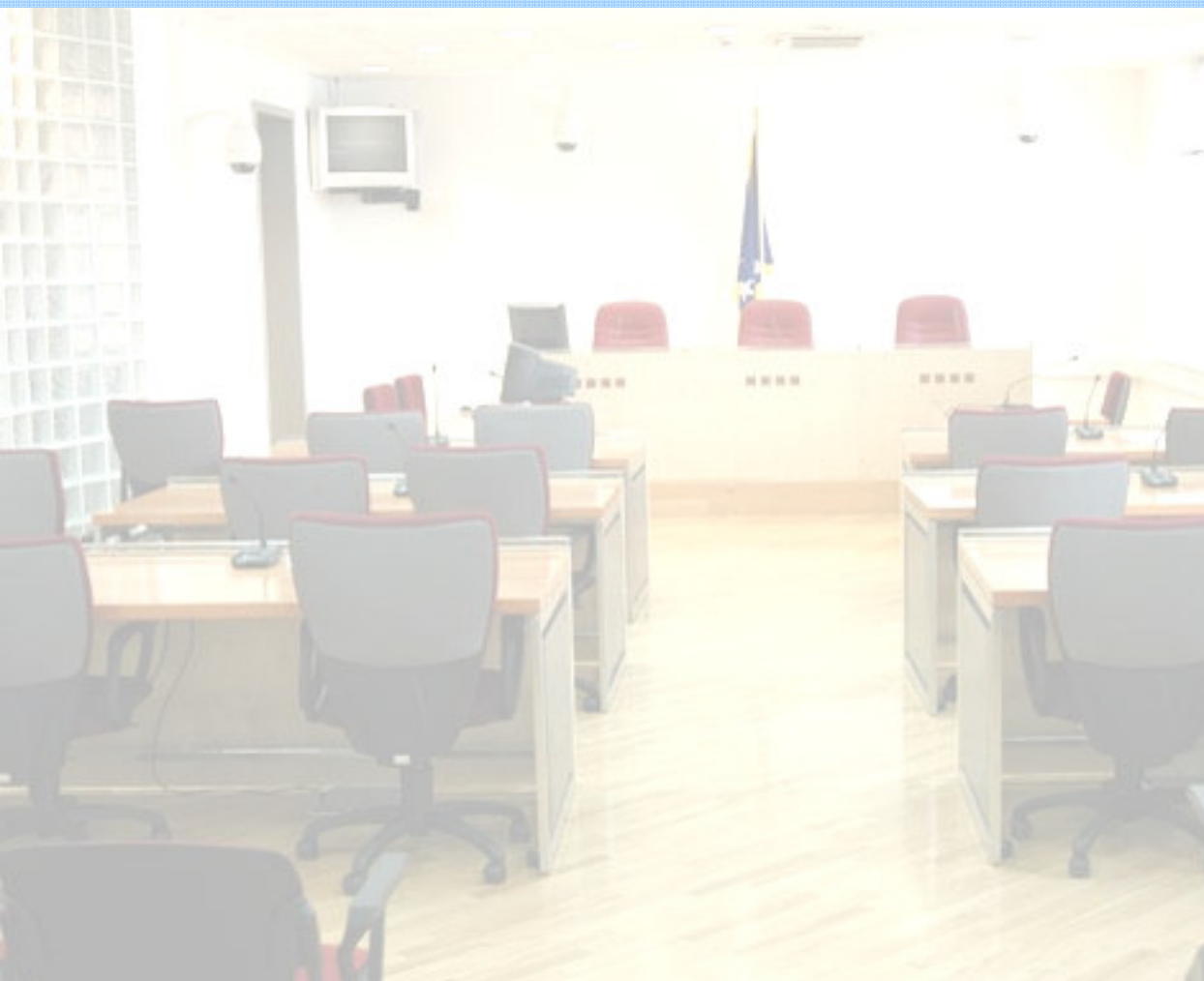
Одсек Кривичне Одбране
Odsjek Krivične Odbrane
CRIMINAL DEFENCE SECTION

www.okobih.ba

OKO Reporter o ratnim zločinima

OKO Reporter o ratnim zločinima se objavljuje četiri puta godišnje i namjenjen je za informisanje o suđenjima za ratne zločine u jugoistočnoj Evropi, a posebno pred Sudom Bosne i Hercegovine.

Objavljen na engleskom i bosanskom-srpskom-hrvatskom jeziku, Reporter će biti izvor informacija o pravnim dešavanjima na domaćim suđenjima, a sadržavaće i članke koji se odnose na specifične probleme koji se pojavljuju u praksi.

Skenderija 15
71000 Sarajevo
Phone: + 387 560 260
Fax: + 387 560 270
oko@okobih.ba
www.okobih.ba